

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Westmanlands Län

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifna

EMBETS - BERÄTTELSE

för åren 1848, 1849 och 1850.

STOCKHOLM, 1853.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Westmanlands Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifna Embets-berättelse för åren 1848, 1849 och 1850. Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010. Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Westmanlands Län

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifna

EMBETS - BERÄTTELSE

för åren 1848, 1849 och 1850.

STOCKHOLM, 1853.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§ 1. Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
§ 2. Invånare.....	5.
§ 3. Näringar.....	8.
Jordbruket.....	8.
Bergs- och Bruks-rörelsen.....	13.
Jernmalmsbrytningen.....	13.
Tackjernsblåsningen.....	13.
Stång- och ämnesjernssmidet.....	14.
Hammarkattspriset.....	14.
Jernmanufaktur-tillverkningen.....	14.
Koppar-, messings- och blyerts-tillverkningen.....	14.
Tillverkningen vid Sala Silfververk af Silfver, Bly och Silfverglitt.....	15.
Fabriker, bruk och öfriga näringar, hvilka icke höra till bergsrörelsen.....	15.
1:o Tegelbruken.....	15.
2:o Ett Såpbruk.....	16.
3:o En Nålfabrik.....	16.
4:o En Kardfabrik.....	16.
5:o 2:ne Stampar och 2:ne Lädergarfverier.....	16.
Binäringar.....	16.
Rörelsen på Strömsholms kanal.....	18-22.
Hjelmare kanal.....	23-31.
§ 4. Politisk Författning.....	33.
Kammarverk.....	33.
Sparbankerne.....	38.
§ 5. Städerna.....	39.
1:o Westerås.....	39.
2:o. Sala.....	43.
Fattigförsörjningen.....	44.
3:o. Arboga.....	44.
4:o. Köping.....	47.

Tabellbilaga

Tabell för Städerna inom Westmanlands Län
1850 års tabell för Landet inom Westmanlands Län

Underdånig Berättelse om tillståndet i statistiskt och ekonomiskt
hänseende inom Westmanlands Län för åren 1848, 1849
och 1850.

§ 1.

Länets allmänna beskaffenhet.

Så väl uti förut afgifna underdåniga Femårs-berättelser, som hufvudsakligen uti en år 1842, i sammanhang med Topografiska Corpsens karta, under titel af Topografiska och Statistiska uppgifter om Westerås Län af trycket utkommen bok finnes Westmanlands Läns allmänna beskaffenhet så fullständigt beskrifven, att en ny berättelse derom ej kunde innehålla annat än upprepande af hvad deruti blifvit sagdt. Denna bok jemte en af Lektor Wilhelm Tham år 1849 utgifven beskrifning öfver Westerås Län får jag, då Länets allmänna beskaffenhet ej undergått några väsendtliga förändringar, i underdånighet åberopa, helst då den skillnad emot förr uti vintrarnes beskaffenhet, som äldre personer trott sig bemärka, att nemligen snö mera sällan faller och kortare tid qvarligger, blott torde vara ett eget förhållande för några få år, som under andra återgår till hvad förut varit, och icke medfört andra hufvudsakliga olägenheter, än att bruksägare sett sig föranlåtna att med mera noggrannhet begagna de färre tider, då släde kunnat användas till framförande af deras effekter. Mig veterligt har ingen driftig bruksägare deraf blifvit förhindrad i sin näring. De ende, som dervid måhända trott sig göra några förluster, äro de bland allmogen, som hufvudsakligen sysselsätta sig med forsling; men för landets kultur i allmänhet har det visserligen icke varit någon förlust om forslingen derigenom blifvit förminskad.

De vattenaftappningar samt odlingar af mossar och kärr, för hvilka enligt min sista berättelse understöd af allmänna medel varit beviljade, och hvilka icke då redan voro fulländade, hafva nu i det närmaste eller helt och hållet

blifvit fullbordade. Utdikningen af Hågervalls och Skarfsta mossar inom Skultuna socken har under loppet af år 1850 blifvit i det närmaste fulländad; vattenafledningen från Julpa myror i Romfartuna socken är fullbordad, så att den kunnat afsynas med godt vitsord om verkställigheten och nyttan deraf för framtiden; genom aftappningen af Bredmossen på Snefringe härads medlersta eller så kallade Bergs allmäning äro nära 400 tunnland bringade till den fasthet, att marken, genom upptagande af lagg- och korsdiken, skulle kunna bringas till god skogväxt; utdikningen och aftappningen af Kohlbäcks mosse och sjö i Arboga socken har blifvit med framgång fulländad; aftappningen af Mursjön i Wester-Wåhla socken är fullbordad, hvarigenom vunnits 29 tunnland ny från sjöbotten förvandlad samt 243 tunnland förbättrad jord, hvaraf en stor del redan är odlad och har lemnat god äring; och utdikningarne inom Hvittinge och Hernevi socknar äro äfven fullbordade, men resultaten af dessa företag ännu icke möjliga att uppgifva, ty vidsträckt odlingar hafva väl blifvit verkställda, särdeles på de områden, som tillhöra Myrkarbo, Kättbo och Nickbo byar i Hvittinge socken, samt Rönna, Rotbrunna och Bogårdens byar i Hernevi socken, men den ökade afkastning, som derigenom uppkommer, kan ännu icke bedömmas, enär odlingarne ännu icke äro fulländade.

Utan biträde af allmänna medel äro åtskillige vattenaftappningar och odlingar gjorda, hvaribland här särskildt må nämnas följande:

Å Wirsbo, Seglingsbergs och Ramnäs bruks ägor äro omkring 70 tunnland skogmark, kärr och myror afröjda och utdikade samt till stor del sädesbärande.

I förening med Bredmossen äro 117 tunnland afdikade på Åsby ägor i Bergs socken, hvaraf, genom upptagna sidografvar och tegdikning, omkring 50 tunnland nu äro gräs- och sädbärande mark, som gifver goda skördar.

På Wahlsta och Skälby betydliga mossar i Svedvi socken äro ock odlingar började, en del bärande säd och foder och gifvande god behållning af odlingskostnaden.

Å Schedvi kyrkoherdeboställes ägor hafva 2:ne kärr eller mossar blifvit odlade, utgörande 40 tunnland bördig jord.

Den så kallade Tisjön på Wester-Kohlsva ägor i Bro socken är i det närmaste uttappad och en del deraf odlad, äfvensom ett större kärr på Kohlsva ägor utdikadt och odladt.

Flera jordbrukare hafva ock i mindre skala, ofta med biträde af Wermlänningar, dels verkställt dels påbörjat odlingar af mossar i hagar och af mindre gräsbärande mark. Hågen för odlingar är allmän och i tilltagande, men på de flesta ställen är det vattnet, som hindrar desamma. Dess afledande hindras på många ställen af vattenverken, hvilkas behof af ett visst, genom lag och öfverenskommelser stadfästadt vattenstånd gör alla försök till vattnets minskande fruktlösa; på andra hindras det af svårigheten att utan kostnader, öfverstigande den förmån som afses, finna lämpligt affall för vattnet, men på de flesta af svårigheten att tillvägabringa öfverenskommelser om delaktigheten uti kostnaderna, då icke förmånen af bidrag utaf allmänna medel dertill föranleder. Otvifvelaktigt är att på de flesta ställen, och i synnerhet der större företag äro i fråga, skulle efter icke alltför lång tid kostnaderna genom ökad och förbättrad jord snart blifva ersatta, men dels fruktar allmogen alltid konstanta utgifter som icke genast ersättas, dels uppstå alltid svårigheter då innehafvare af boställen skola i företagen deltaga, emedan osäkerheten hos dem om den återstående besittningstiden gör dem med skäl fruktande att ingå uti kostnader, som måhända icke lemna dem någon afkomst. Förmånligt för landets kultur i allmänhet skulle således, enligt min tanke, vara, om vid större odlingsföretag af t. ex. minst 100 à 200 tunnlands vinning, och hvaruti flera ägare måste deltaga, bidrag af allmänna medel, mera än nu är förhållandet, kunde påräknas, och att dervid boställen understöddes med proportionerligt större bidrag utan återbetalningsskyldighet, så att på ena sidan innehafvaren icke vore utsatt för faran att förlägga kostnader, för hvilka han icke erhöle full ersättning, och på andra sidan en efterträdare, hvilken vid ett tillträde i alla fall har dryga kostnader att bestrida, icke måtte drabbas af en stor utgift på en gång, hvilken kanske icke gäfvé ens honom den beräknade vinsten inom den tid, på hvilken så beskaffade utgifter enligt författningarne äro beräknade att amorteras.

§ 2.

Invånare.

Inom detta Län utgjorde folkmängden enligt sista berättelsen 94,371 personer. Enligt 1850 års mantalslängder hade den tillväxt på sätt följande tabeller utvisa:

	Antalet efter sista berättelsen.	Antalet efter 1850 års mantalslängder.	Förändring.
Westerås Stad	3,504	3,659	+ 155
Sala d:o	3,094	3,151	+ 57
Arboga d:o	2,087	2,193	+ 106
Köpings d:o	1,498	1,514	+ 16
Westerås Fögderi	14,560	14,634	+ 74
Strömsholms d:o	11,161	11,289	+ 128
Kungsöhrs d:o	14,703	14,815	+ 112
Bergslags d:o	16,441	16,452	+ 11
Sahlbergs d:o	17,414	17,653	+ 239
Wäsby d:o	9,909	10,090	+ 181
Summa	94,371	95,450	+1,079

Af den sålunda uppgifna folknummern 95,450 personer äro:

	Betalande mantals- penningar.		Befriade från man- talspenningar.		Summa.	
	Mankön.	Qvinkön.	Mankön.	Qvinkön.	Mankön.	Qvinkön.
i Westerås Stad	949	1,342	605	763	1,554	2,105
i Sala d:o	796	1,074	565	716	1,361	1,790
i Arboga d:o	542	811	392	448	934	1,259
i Köpings d:o	391	516	281	326	672	842
i Westerås Fögderi	3,631	4,233	3,237	3,533	6,868	7,766
i Strömsholms d:o	2,787	3,153	2,580	2,769	5,367	5,922
i Kungsöhrs d:o	3,633	4,370	3,316	3,496	6,949	7,866
i Bergslags d:o	4,506	4,498	3,561	3,887	8,067	8,385
i Sahlbergs d:o	4,526	5,289	3,777	4,061	8,303	9,350
i Wäsby d:o	2,561	2,979	2,206	2,344	4,767	5,323
Summa	24,322	28,265	20,520	22,343	44,842	50,608
	52,587		42,863		95,450	

Af denna under 3 år tillkomna folkökning, 1,079 personer, belöper:

a) på städerna	334	
på landet	745	1,079
b) på mankönet	604	
på qvinkönet	478	1,079
De ifrån mantalspenningar befriades antal är minskadt med	109	
De betalandes antal är ökad med	4,188	

Skilnaden gör 1,079.

Härvid anmärkes att ibland de ifrån mantalspenningar befriade äro upptagne icke allenast alla personer under 17 år, utan ock gemenskapen af arméen.

Fördelad på 3 år stiger hela denna folkökning till 359 à 360 personer per år.

I allmänhet torde orsakerna till denna folkökning vara desamma, som finnas anförda i 1838 års berättelse, nemligen det fortfarande fredslugnet, hufvudnäringarnes fortgående förkofran, de tidiga giftermålen hos tjenstehjónsklassen samt mängden af oäkta barn.

Ingen annan farsot än smittkopporna har träffat Länet, och de personer som deraf dödt äro så få, att man icke kan taga dem uti någon särskild beräkning utöfver den vanliga mortaliteten.

Sedligheten kan icke anses hafva undergått någon särdeles märkbar förändring under den korta tid denna berättelse omfattar, likväl kan man snarare anse att den förbättrats än försämrats, i synnerhet hvad bränvinssupandet angår, hvartill hufvudsakligen bidrager att det nu mera än förr anses såsom skamligt att vara af starka drycker öfverlastad.

För landet finnas inrättade 81 fasta och 30 flyttbara folkskolor, hvaraf likväl 1 fast och 3 flyttbara skolor, såsom tillhörande Fellingsbro socken, äro gemensamma för detta och Örebro Län. I dessa 111 skolor undervisas omkring 6,760 Länet tillhörande barn. I allmänhet skicka föräldrarne villigt sina barn i skolan och se gerna att de blifva undervisade, men skolornas verkan på folkupplysningen kan ännu icke bedömmas, då ännu inga af dem som genomgått desamma kunnat träda i verksamhet såsom fullväxta personer, och i öfrigt skolornas gagn så betydligt beror på det sätt, hvarpå den undervisning, barnen fått, begagnas under den viktiga tidpunkt af deras lefnad då de beredas till den heliga nattvarden.

Några särdeles framsteg har icke näringsfliten gjort, ehuru den i allmänhet kan anses vara snarare i tilltagande än aftagande.

På välmågan i Länet hafva missväxterne åren 1844 och 1845 icke kunnat undgå att menligt inverka äfven för åren 1848, 1849 och 1850, då återbetalningarna af de lån, hvilka af Eders Kongl. Majt nådigst beviljades och då räddade provinsen, till en del sträckte sig äfven till dessa åren. Dertill kommer att skördarne under samma år varit ganska medelmåttiga och att potatissjukan varit mer eller mindre herrskande. Äfven hafva flera konkurser af personer, till en del med betydlig rörelse, skadligt inverkat på kreditförhållandena och åtminstone för en tid hämmat rörelsens liflighet i vissa delar af provinsen. Då allt detta oaktadt alla undsättningsskulderna från missväxttiden blifvit till sista runstycket fullständigt liqviderade, kronoutskylderna utgått snarare med mindre än större restantier än förr, och utmätningarnes antal icke varit i något märkbart stigande, torde likväl kunna slutas, att en icke obetydlig ekonomisk styrka finnes hos provinsen, föranledande till den förhoppning att, om blott några år få förflyta utan förnyade missväxter, en verklig välmåga skall finnas hos den besutna delen af provinsens invånare och i allmänhet hos alla dem, som äga stadigt näringsfång och sköta det med allvar och omtanka.

Tillgången på arbetare har i allmänhet varit temligen jemn, och den som ordentligt aflönat sitt folk har icke saknat dugliga tjenare. Markegångspriset på dränge-dagsverket har alla 3 åren varit 21 sk. 4 rst. Banko, men på olika orter inom Länet har priset på ett sådant dagsverke varit mycket olika, och på ett och annat ställe, i synnerhet i och invid städerna, till och med öfverstigat 32 sk. Banko.

§ 3.

Näringar.

Bland Länets näringar är jordbruket otvifvelaktigt den förnämsta. Intresset för dess ändamålsenligare och förbättrade bedrifvande stiger uppenbarligen med hvarje år. En stor del possessionater och några af den förmögnare allmogen hafva redan inrättat cirkulationsbruk, och de flesta jordbrukare hafva börjat, ehuru många i ganska ringa skala, att genom såning af gräsfrö, mest klöfver och timothej, bereda sig ökade fodertillgångar. De olika åkerbruks-
metoder,

metoder, som i Länets hufvudsakligast brukas, finnas beskrifne i den år 1844 afgifna berättelse, men äro på mångfaldigt sätt modifierade; och ehuru den urgamla metoden, att låta ena hälften af jorden ligga i träde och blott beså den andra hälften, ännu fortfarande utgör den allmännaste hufvudgrunden, torde numera få ställen finnas, der den i sin fulla stränghet tillämpas, då oftast antingen någon del af trädesjorden begagnas till foderväxter eller rotfrukter, eller åtminstone de nyodlingar, som i större eller mindre skala på de flesta ställen blifvit gjorda, utgöra undantag från det gamla trädesjordssystemet.

Det torde icke heller vara just önskvärdt att den mindre bemedlade åkerbrukaren hastigt och tvärt öfvergår från en åkerbruksmethod, som länge vid dess hemman varit följd, till en annan som så hufvudsakligen skiljer sig från den förra, som det egentliga cirkulationsbruket från det vanliga trädesbruket. Ofta händer under en sådan öfvergång att ringa eller ingen inkomst, ja till och med rena förluster drabba brukaren, hvilka väl sedan måhända under kommande år fullt kunna ersättas, men den mindre bemedlade kan ej invänta denna tid, utan blifver förstörd om han icke årligen af jorden erhåller den inkomst, som erfordras för hans familjs uppehälle och hans närings fortfarande drift. Ehuru således, enligt min öfvertygelse, äfven för mindre åkerbruk ett aspassadt cirkulations-bruk är lämpligt och det som lemnar den bästa netto-inkomsten, anser jag det vara ganska riktigt, att öfvergången dertill endast sker småningom vid mindre hemmansdelar. Ett undantag härifrån torde likväl kunna äga rum, då nemligen vid laga skiften en utflyttande får betydligt ny jord och i alla fall måste förändra åkerskiftena. I sådant fall är det en ren besparing för framtiden att vid samma tillfälle tillvägabringa förändringar, och han får då begäua odlingshjelpen såsom ett förslag till sitt understöd till dess jorden kommit i sin fulla ordning. Ägde han vid sådana tillfällen fullt skickliga personer att vända sig till för erhållande af upplysningar om jordens rätta indelning, det minst kostsamma sättet för fuktighetens ledande från densamma, och det lämpligaste cirkulationssätt att på samma lokal använda, skulle hans kostnader snart vara ersatta.

De sädeslag, som inom provinsen begagnas, äro desamma som förr, nemligen hvete, råg, korn, ärtor, blandsäd och hafre. Hvad proportionen dem emellan angår, så har kanske odlingen af hvete och hafre tilltagit, den förra på den egentliga åkerjorden och den sednare i synnerhet på nyodlingar, sådan jord som någon tid varit igenlagd till foderväxter, och naturlig äng, som börjat visa alltför svag gräsväxt.

Berättelse öfver Westmanlands Län för åren 1848—1850.

Odlingen af potates har betydligt aftagit i anseende till den sjukdom, som å densamma varit rådande. Åren 1848 och 1849 var denna rotfrukt deraf svårt angripen, men 1850 års skörd var i allmänhet derifrån befriad.

Förhållandet med odlingen af lin, hampa och humla, har varit detsamma som enligt sista berättelserna.

Trädgårdsskötseln är mycket försummad och drifves i allmänhet icke på något ordnad sätt annat än vid städerna och herregårdarna; dock saknas icke anledning till den förmodan, att äfven den börjar att hos allmogen vinna mera intresse, ehuru ännu i ganska ringa skala.

Dels genom de årliga täflingsplöjningarna, dels ock genom Länets landtbruksskola har kännedomen om förbättrade åkerbruksredskap blifvit spridd. Sådana begagnas också till större eller mindre del hos många af Länets sessionater och några af allmogen, men i allmänhet afskräcker ännu anskaffningskostnaden de flesta af den sednare från deras begagnande, ehuru ganska många inse deras gagn. Tröskverk äro deremot ganska allmänna. På herregårdarna äro de fasta och endast att begagna på stället; men i öfrigt finnas i ganska många socknar flyttbara tröskverk, som föras från det ena hemmanet till det andra och hvarmed, emot viss betalning för deras begagnande, grödan ganska hastigt afträskas.

Ett fortfarande förtroende har visat sig för Länets landtbruksskola vid Julpa i Romfartuna socken. År 1849 vidtogs i organisativt afseende dermed den förändring, att Landthushållnings-Sällskapet blef dess principaler och Hus-hållnings-Sällskapets förvaltnings-utskott direktion öfver skolan. Årligen utses tvänne af Utskottets ledamöter att vara inspectores scholæ. Agronomen Möller har såsom förut varit skolans föreståndare, och vid de årliga examina som hållas hafva rättare-eleverne ådagalagt prof på inhemtade goda insigter uti de ämnen, som utgöra föremål för undervisningen. De af eleverne, som från skolan utgått efter fulländad kurs, hafva samtliga erhållit platser eller blifvit föreståndare för egna jordbruk.

Hvad boskapsskötseln angår, så gör visserligen angelägenheten af foderafkastningens förökande och en förbättrad ladugårdsskötsel sig allt mer och mer gällande, och omtanken riktas något deråt äfven hos en del af allmogen; men hos denna sednare i synnerhet vändes bemödandet snarare på att öka antalet af kreatur och måhända blott lifnära dem, än på omsorgen att väl och tillräckligt föda de kreatur som redan finnas. Detta, i förening med de ofta dåliga betena samt förtidig parning, åstadkommer att kreaturen i allmänhet blifva små och svaga samt icke lemna sina ägare det gagn och den afkastning,

som eljest borde erhållas. Då dessutom i stora trakter af Länets forslingen utgör en påräknad, ehuru för jordbruket högst skadlig, binäring, kan nötkreaturens antal oftast ej vara så stort som för jordens goda skötsel skulle vara erforderligt, och behandlingen af dem som finnas icke vara ändamålsenlig. På de flesta herregårdar och hos några få af allmogen skötas likväl kreaturen med mycken omsorg; men mycket klagas öfver brist på insigt och på erfarenhet, grundad i verklig kännedom af ämnet, hvarföre ock sättet att anskaffa dugliga dejor och vårdare af boskapen utgjort föremål för många öfverläggningar hos Hushållnings-Sällskapet, hvilket varit betänkt på införskrifvandet af Hollsteinare, för att med ledning häruti tillbandagå, men ännu icke lyckats att finna något lämpligt ställe, der man velat dem emottaga på sådana vilkor, som för provinsen kunde medföra erforderligt gagn.

Bedömandet af ladugårdsafkastningens tillräcklighet eller otillräcklighet för Länets behof är förenadt med de största svårigheter, i anseende till den starka omsättning, som dess produkter äro underkastade. Visserligen hitföras och försäljas många kreatur ifrån Södermanland och Nerike under de årliga marknaderna, samt mycket smör ifrån Dalarne och Helsingland, men deremot är, genom den lättade ångbåtskommunikationen, afsättningen å färskt smör och färskt kött, och från Arboga i synnerhet, med seglande fartyg, försäljningen på mjölkande kor ganska betydlig på Stockholm, så att man måhända kan anse värdet af de ladugårdsprodukter, som utföras ur Länets, kunna någorlunda motsvara dem, som hitföras från andra Län.

Hästafveln kan anses stå ungefärligen på samma punkt som de föregående åren. Likaså fårafveln, som endast underhålles för de årliga behofven af slagt och ull för hvarje hushålls behof och till obetydlig afsättning i städerna. Svin finnas på några ställen af goda racer, men mjeltbrand har gjort mycken skada på detta djurslag.

Angående bränvinsbränningens gagn för boskapsskötseln äro tankarne inom provinsen ännu ganska delade, dock synes den meningen allt mer och mer få öfverhanden, att det gagn, den kan lemna, för densamma icke motsvarar de olägenheter och kostnader, som med bränvinsbränning äro förenade.

Westmanland har, i synnerhet i Bergslags- och Bruks-distrikterna, betydliga skogar. Med undantag af trakterna närmast kring Mälaren, der ek och några andra ädla trädslag växa, bestå de i allmänhet af tall, gran, björk och asp. De enskilda skogar, som icke tillhöra Bruk och större egendomar, missvårdas till största delen, dels genom en vida större årlig afverkning än återväxten, dels ock genom det sätt, hvarpå det afverkade uttages och hvarigenom

återväxten antingen skadas eller åtminstone icke befordras. På några Bruk och egendomar är deremot ordentlig skogshushållning införd, åtminstone sådan, att afverkningen icke öfverstiger återväxten.

Allmänningarne inom Länets äro 10 och innefatta en areal af tillsammans omkring 24,000 tunnland, mossar, kärr och impedimenta deruti inberäknade. På 3 af dem är reglerad hushållning införd. Med undantag af en äro alla de öfriga väl behållna, för olofliga tillgrepp någorlunda fredade samt bärande både mogen och tillväxande skog, dock så att en ännu är fredlyst och ställd på tillväxt. Från nio utlemnas årligen skogsvaror genom utsyning, uppgående under de tre ifrågavarande åren i medeltal, dock i stigande, till 1,635 storfamnar per år, ett alltför litet quantum i förhållande till allmänningsskogarnes vidd och närvarande tillstånd, hvarföre man ock förutser, att då den pågående regleringen af hushållningen på alla blifvit införd och öfriga förhållanden derefter jemkade, årliga afkastningen bör uppgå til minst 3,000 storfamnar.

Den i sista berättelsen såsom påbörjad omtalade regleringen af skogen på den under Johannisbergs kungsgård lydande Ridön har blifvit fulländad; och på indragna militie-bostället Lyftinge samt Bro kyrkoherde-boställe har ordentlig skogshushållning blifvit införd.

Det vid West-Sura på Bruks-Societetens bekostnad grundade skogsinstitut fortgår under sin nitiska föreståndares Forst-Direktorn, Assessor Obbarii ledning. I anseende till bristande utrymme hafva hittills icke flera än 6 elever på en gång der kunnat undervisas, ehuru de som derifrån utgått genast erhållit platser såsom skogsförvaltare, och antalet af dem som sökt inträde vid institutet varit betydligt större. Dels af denna anledning, dels ock derföre att, oaktadt undervisningen nu ombesörjes af tvänne lärare och vid West-Sura och Ramnäs Bruk tillräcklig skog finnes till undervisning i de praktiska ämnena, likväl icke alla hjälpvetenskaper och de praktiska kunskaperna kunnat läras till den vidd, som man måste önska och som alltid erfordras för en rationel skogshushållning, då man, såsom utgången från ett institut efter fulländad lärokurs, sjelfständigt skall sköta skogar, har Bruks-Societeten under våren 1850 anslagit nödiga medel till utvidgande af lokalen för att sedermera kunna emottaga flera elever än hittills, samt beslutat att en tredje lärare skall anställas till undervisningens utvidgande, och att framdeles en ren praktisk lärokurs af minst ett år skall förutgå den derpå följande två-åriga theoretiska kursen.

Något mera än en half million tunnland bruksskogar, hvaraf cirka 140,000 tunnland i Westmanlands Län, äro nu lemnade under vård af antingen ifrå institutet utgångna elever, eller sådana personer som emottagit skogar, hvilka af institutets föreståndare förut blifvit reglerade och värderade. Öfverallt visa sig förmånerna af en regelbunden skötsel af skogarna genom ökade inkomster af desamma på samma gång som de stiga uti verkligt värde.

Till spridande af ytterligare kännedom om skogshushållningen utgifves äfven af institutets föreståndare en populär tidskrift i ämnet.

Oaktadt den misshushållning med skogarna, som på de flesta ställen är rådande, synes dock angelägenheten af deras vårdande och i synnerhet möjligheten af att, genom deras ordentliga behandling, af dem erhålla större inkomster än hittills, utan att de derigenom lida skada, allt mera och mera väcka uppmärksamheten till och med hos en eller annan af den förständigare allmogen.

Bergs- och Bruks-rörelsen.

Jernmalmsbrytningen har uppgått till följande belopp:

för år 1848 till 184,197½ Sk & Tackjernsvigt

» » 1849 » 149,312 » »

» » 1850 » 153,566 » »

Tackjernsblåsningen upplyses af följande tabell:

	Hyllors antal.	Hyllor i gång.	Blåsningstid.		Tackjernstillverkning.			Tionde Tackjern.		
			Dygn.	Timmar.	Sk &	L &	&	Sk &	L &	&
År 1848	22	16	1,928	2	37,749	49	10	532	9	15
» 1849	22	13	1,385	5½	28,243	—	—	565	7	19
» 1850	22	16	1,623	11	35,220	9	15	619	—	15

Tionde Tackjernspriserne hafva varit:

	Lösningpris.				Auktionspris.			
År 1848	6	R:dr	40	sk. B:ko	6	R:dr	36	sk. B:ko
» 1849	6	»	40	» »	6	»	40	» »
» 1850	7	»	12	» »	Ingen försäljning			

Tackjernsgods har vid masugnarna tillverkats:

År 1848	349	Sk	4	L	—
» 1849	742	»	15	»	4
» 1850	614	»	1	»	—

Stång- och ämnesjernssmidet har utgjort:

	Antal hrdar.	Privilegieradt smide, inberäknad hammarskatten.			Uppgifven till- verkning.			Hammarskatt.		
		Sk	L	Ø	Sk	L	Ø	Sk	L	Ø
År 1848	133	65,906	2	—	70,428	12	5	649	3	8
» 1849	133	65,906	2	—	66,491	16	4	667	4	13
» 1850	131	64,826	19	—	65,984	2	3	655	15	14

Hammarskattspriset har varit:

	För stångjerns- Verken.			För ämnesjerns- Verken.			För bergsmans- hammarne.		
	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.
År 1848	14	36	—	14	36	—	14	—	—
» 1849	15	—	—	15	—	—	14	12	—
» 1850	16	—	—	16	—	—	15	—	—

Jernmanufaktur-tillverkningen har utgjort:

År 1848	4,079	Sk	8	L	1
» 1849	4,085	»	9	»	—
» 1850	4,405	»	16	»	11

Koppar-, messings- och blyerts-tillverkningen har uppgått till:

	Koppartillverkning.			Messing.			Blyerts.		
	Sk	L	Ø	Sk	L	Ø	Sk	L	Ø
År 1848	304	4	19	714	4	19½	103	8	—
» 1849	294	4	—	703	1	14½	167	5	5
» 1850	322	12	—	539	7	2½	141	14	—

Tillverkningen vid Sala Silfververk af Silfver, Bly och Silfverglitt:

	Tillverkning.								Afgift till Kronan i Tionde, Myntarelön och Slagskatt.		
	Silfver bergfint.		Bly.			Silfverglitt.			R:dr	sk.	r.
	Lödlig Mark.	Lod.	Sk℔	L℔	℔	Centner.					
År 1848	3,054	7	225	5	19	179	20	9,046	22	2	
» 1849	3,615	11	160	19	1	281	55	10,879	14	8	
» 1850	3,835	11	184	8	16	135	50	11,597	1	8	

Den fond, som enligt Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 31 Oktober 1829 skall bildas för att genom sin afkastning sätta Sala silfververk i stånd att, utan vidare begagnande af 1743 års med detsamma upprättade arrende-kontrakt, upprätthålla bergsbruket, och hvilken fond skall blifva så stor, att afkastningen deraf utgör eller motsvarar 1,100 tunnor spanmål, hälften råg och hälften korn, hade vid 1850 års slut stigit till ett belopp af 48,518 R:dr 22 sk. 7 rst. Banko. Då Kongl. Maj:t rörande egendomsköp af denna fond tills vidare stadgat, att vid sådana köp borde afses att egendomsafkastningen motsvarade den ränta, man genom penningarnes utlåning kunde påräkna, men inga egendomsköp af sådan beskaffenhet varit att tillgå, har fonden ännu icke blifvit ägare af någon fast egendom.

Antalet af arbetare, som egentligen äro sysselsatte för grufvornas, bergverkens och brukens behof, har, så vidt man kunnat beräkna, uppgått till 3,400 à 3,500 personer.

I sammanhang med bergs- och bruksrörelsen bör här nämnas, att vid Surahammars jernbruk i Sura socken tackjernet nedsnåltes med ved och utvalsas till gröfre och finare dimensioner.

Beträffande de fabriker, bruk och öfriga näringar, hvilka icke höra till bergsrörelsen, anmärkas här:

1:o Tegelbruken, hvilkas antal synas af den bifogade tabellen. Eburu tillverkningen i allmänhet varit betydligt förökad, har afsättning likväl icke saknats hvarken å mur- eller taktegel. De höga prisen på dessa produkter föranleda dertill, att byggnader af mursten icke så allmänt uppföras, som önskligt vore; dock äro tak af tegel i många delar af Länet ganska allmänna.

2:o Ett Såpbruk vid Brunnby i Ihrsta socken, som likväl med år 1850 åter blifvit nedlagdt. Under sista året då det drefs utgjorde tillverkningen 925 fjerdingsar såpa med ett tillverkningsvärde af 5,858 R:dr 16 sk. Banko. Ägaren sjelf var mästare, och arbetare voro 3:ne af de vid hans landtegendom anställda personer.

3:o En Nålfabrik vid Skultuna, hvilken likväl blifvit föga drifven. Tillverkningen har utgjort omkring 41 bundtar stora knappnålar för ett värde af 114 R:dr Banko. De tider af året då nålfabriken icke varit i gång, hafva arbetarne varit använda vid messingsbruket.

4:o En Kardfabrik vid Jäders Bruk, der tillverkningen varit år 1848: 33 $\frac{3}{4}$ dussin, år 1849: 72 $\frac{1}{2}$ dussin och år 1850: 76 dussin kardor. Värdet af tillverkningen efter försäljningspris utgjorde år 1848: 251 R:dr 8 sk., år 1849: 570 R:dr 32 sk. och år 1850: 448 R:dr 44 sk. Banko.

5:o 2:ne Stampar och 2:ne Lädergarfverier.

Bland hvad nu blifvit nämndt äro icke upptagna de fabriker, hvilka finnas i städerna och der skola redogöras.

Vid Hjelmare Kanal finnes en reparationsdocka eller ett varf. Likaså i hvardera af Länets 3:ne sjöstäder.

Bland binäringar förtjenar följande egentligen att nämnas:

Varors forslande. Denna binäring sysselsätter nästan alla tider på året, men synnerligen om vintern, en ganska stor del af allmogen, i synnerhet den mindre förmögna. Denna allmoge erhåller derigenom kontanta medel till bestridande af utskylder och en del andra penningutgifter, men beräknar icke att den arbetskraft, den fodertillgång och den kreatursspillning, som dervid gå förlorade, skulle, om de användes på åkerbruket och andra binäringar, sätta dem i tillfälle att göra så mycket större försäljningar af sina produkter, att de kontanta medel, de därför erhöle, vida öfverstege forselförtjensten och det utan att sätta allmogen i nödvändighet att ofta lefva aflägsse från hemorten och underkastad de förledelser och de äfventyr för dem sjelfve och deras kreatur, som äro oskiljaktiga från ett sådant lif. Forslingen sker allmännast emellan sjöstäderna, de ofvanliggande Bergslagerna och Bruks-distrikten samt Dalarna, och till någon del äfven emellan Stockholm och provinsens städer. Föremålen för densamma äro hufvudsakligen, i nedgående bergs- och bruks-effekter, i uppgående spanmål, brännvin, sill, strömming, torr fisk samt köpmannavaror i allmänhet, samt emellan Stockholm och provinsen dyrbarare köpmannavaror ifrån Stockholm; samt viktualier, såsom smör, ost, kött, lefvande kreatur, ägg, m. m. från Westmanland till Stockholm. Särskildt bör bemärkas

den

den stora landsvägen emellan Westerås och Fahlun, hvilken är så allmänt upptagen af foror, att sannolikt ingen annan lika lång väg inom Sverige är lika mycket begagnad.

Denna forsling, hvilken säkerligen är skadlig för åkerbruket och således ju förr dess heldre, men åtminstone i en framtid bör ersättas genom förbättrade kommunikationsanstalter, bör icke förblandas med de tillfällen till biförtjenst, som inom sjelfva Bergslagerna och Bruksdistrikten finnas genom sådana körningar för Bergsmännens och Brukens räkning, som kunna göras för dagen och icke hindra de dermed sysselsatte personer och dragare att hvarje afton återvända till deras hem. Sådana körningar lemna en gagnelig biförtjenst i just de trakter, der åkervidderne icke äro stora, och tid således kan vara öfrig att använda å lämpliga binärningar.

Kolning. Denna bedrifves hufvudsakligen för Bergslagernas och Brukens behof och är ganska betydlig; men äfven i de trakter af Länets, der inga Bruk egentligen finnas, utgör kolningen en icke obetydlig binäring, till afsättning uti provinsens städer. Det årliga kolningsbeloppet är ungefärligen detsamma som det redan länge varit och som i föregående berättelser finnes omförmäldt.

Tjärubrännning bedrifves till ett belopp af 400 å 500 tunnor inom Sahlbergs fögderi.

Brädsåguing, takspånsberedning, tillverkning af laggkärl, stolar och möbler äro äfven binärningar, som egentligen idkas inom samma fögderi, ungefärligen till samma qvantiteter, som de föregående åren.

Linne- och ylleväfnader tillverkas något af allmogen, men på långt när icke till det belopp och med den omtänka som borde ske, och nästan icke till afsalu. Deremot förfärdigas i några socknar mattor och täcken af nöthår, hvilka äro lätt afsättliga.

Salpeter-tillverkningen står ungefärligen på samma punkt, som då min sista berättelse afgafs. Det då nyss förhöjda lösningspriset på salpetern och de räntefria lån, som blifvit lemnade till anläggande af salpeterlador, hade då något förhöjt tillverkningen, hvilken sedan icke kan anses hafva hvarken stigit eller fallit. Den till Kronan lemnade godkända oluttrade salpetern utgjorde:

År 1848	444	L XX	5	℔
» 1849	539	L XX		
» 1850	553	L XX	43	℔ 24 lot.

Jagt och djurfångst kan i detta Län nästan icke anses såsom någon näringsgren. Det ätbara villebrådet skötes och vårdas icke med någon omtänka, så att det nästan kan sägas allt mer och mer aftaga. Rofdjur fångas och dödas till icke obetydligt antal och premier härför utbetalas årligen af häraderne, enligt uppgjorda och af Kongl. Maj:t stadfästade konventioner, till icke obetydligt belopp.

Fiske idkas visserligen i Mälaren, Hjelmaren, de många insjöarna och vattendragen, men afkomsten deraf är med få undantag så ringa, att den icke kan till något hufvudsakligt värde upptagas.

Sjöfart, utom den som idkas från städerna Westerås, Arboga och Köping, och för hvilken vid berättelsen om hvarje af dessa städer närmare redogöres, bedrivs egentligen på Strömsholms- och Hjelmare kanaler; blott några få jordägare vid Mälaren äga egna fartyg eller större båtar, hvarmed de föra sina produkter hufvudsakligen till Stockholm.

Rörelsen på Strömsholms kanal har lidit icke obetydligt mehn deraf, att kanalen åren 1848 och 1849 varit stängd vid Sembla i Westanfors socken, och år 1850 vid Wirsbo i Ramnäs socken, så att omlastning af varorna måst ske vid dessa ställen. Numera är ombyggnaden på dessa båda ställen fullbordad; i öfrigt har ombyggnaden hufvudsakligen bedrivits vid Hofgårdén i Sura socken. Beskaffenheten af rörelsen på denna kanal synes utförligare af följande tabell:

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Antalet af fartyg, som begagnat kanal-farten, har varit	St.	55	52	30
Dessa fartygs sammanlagda dräktighet	Sk $\frac{1}{2}$	11,845	11,910	6,930
De varor, som å kanalen blifvit transporterade, hafva varit följande och till här uppgifna belopp, nemligen:				
Alun	Tr	1 $\frac{1}{4}$	4	2 $\frac{1}{4}$
Alunslam	do	4	—	—
Anjovis	Burkar	12	—	—
	T:a	—	7 $\frac{1}{4}$	7 $\frac{1}{4}$
Apotheksvaror	Tr	—	7 $\frac{1}{4}$	9 $\frac{1}{4}$
Arrak	K:r	2,043 $\frac{3}{16}$	2,553	3,223

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Aska	T:a	4	—	4½
Beck	T:a	4	—	—
Bly	L&L	—	2½	4
Blyerts	Sk&L	124½	145½	133
Bomull	L&L	48	76	19½
Bomullsgarn	L&L	84½	83½	256
Bomullsvadd	T:r	—	4	2½
Bouteljer	St.	—	100	—
Brunsten	Sk&L	12	—	—
Bräder och Plank	Tolfter	87½	608	282½
Brävin	K:r	10,328	11,927	12,297
Bröd	T:r	4	4½	6
Buldan och andra Väfnader	Aln.	200	1,200	3,700
Båtar	St.	—	1	—
Cabiljou	Fjerd.	136	177	178
Caffe	L&L	1,268	1,435	1,684
Cement	T:r	4	—	97
Cognac	K:r	359	585	407
Cooks	T:a	—	1	—
Ekbjelkar	St.	14	3	—
Fastager	St.	33	117	101
Fensterglas	Kistor	4½	15	11
Fjäder	L&L	7	—	—
	T:r	—	2	1½
Flintsten	Sk&L	43	—	—
Fläsk	L&L	11½	13	15¾
Formsand	T:r	4	3	—
Färgsaker	L&L	620	564¾	471½
Gips	T:a	—	1	—
Gjutgods	Sk&L	372	414½	247
Glas, Porslin och Lerkärl	T:r	76½	60	90¾
Grafhällar	St.	—	2	—
Gurkor	K:r	20	14	10
Hagel	L&L	3	3	5

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Halm	Tjog	7	7½	4½
Hampa	L℥	137½	15	65
Hattar	St.	7	—	—
	T:r	—	3	—
Hudar	St.	320	407	274
Hundla	L℥	3¼	49¼	3
Husgerådsperiedlar	St.	270	242	259
Hvitboksstockar	St.	4	—	—
Hvitkål	Skock.	10½	3	3½
Helsovatten	Bout.	185	—	80
Hö	L℥	94	95	1,456
Höfrö	L℥	29	99¼	55
Jernmalm	Sk℥	8,864	13,539	8,859
Stångjern	d:o	35,786	31,772	33,607
Tackjern	d:o	52,867	50,649	59,394
Jordfrukter	T:r	445	42½	102½
Kalk	d:o	469	448	440
Kalksten	Sk℥	—	449½	424
Kött	T:r	3½	5½	4
Kläde	Aln.	475	—	—
Kopparformar	Sk℥	22½	¾	¼
Kreatur	St.	45	33	35
Krita	T:r	16	20	44
Kör- och Åkerredskap	St.	25	37	26
Lax	T:r	42½	33	34½
Lera	d:o	94	76	76
Lim	L℥	7	10¼	44
Lin	L℥	—	7	—
Ljus	L℥	245½	468½	332½
Läder	L℥	—	24½	30½
Läckter	Tolft.	—	—	37½
Silfvermalm	Sk℥	4½	—	—
Manufaktursmide	Sk℥	864	—	644
Mössor	St.	3	18	—

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Mössor	T:a	—	—	4
Modeller	St.	27	4	14
Oljor	K:r	1,303	1,185	965
Ost	L&L	77½	114½	291½
Papper	Ris	104	39	52
Passagerare	St.	6	3	4
Plansten	St.	—	260	—
	Sk&L	—	—	12
Plåtar	Sk&L	—	563½	—
Porter	Bout.	1,312	1,080	176
Qvarnstenar	St.	6	8	2
Qvarts	Sk&L	210	—	—
Rumm	K:r	—	30½	74½
Salt	T:r	1,401½	1,529½	708
Sandsten	Sk&L	—	102	—
Sill	T:r	1,719	1,962	2,022
Sirap	K:r	2,19½	1,920	1,733½
Skin	St.	410	105	80
Skjälspäck	T:r	5	19	9½
Skiffermjöl	T:r	—	—	47½
Smör	L&L	11½	2	12
Snus	L&L	1,465	1,414	1,829
Singels	Sk&L	350	—	—
Socker	L&L	2,178½	1,831½	2,114½
Spanmål, omalen	T:r	4,374	3,827½	6,048½
D:o malen	d:o	3,689½	2,019½	3,775½
Specerier	d:o	209½	149½	246½
Stenkol	d:o	—	—	392½
Strömming	d:o	76½	13	15½
Stål	Sk&L	989	627½	714½
Ställsten	d:o	313	215½	—
Svafvel	L&L	1	—	—
Svafvelsyra	K:r	15	—	15
Såpa	Fjerd.	94	86½	107

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Säckar	St.	994	793	859
Sängkläder	T:r	8½	5	5
Tagel	L℔	7½	—	14½
Talg	d:o	530½	555½	360
Tegel, eldfast	St.	200	13,950	30,000
Tegel, mur-	St.	25,445	9,800	37,795
Tegel, tak-	St.	31,750	64,700	30,700
Tegelmjöl	T:r	—	23	6
Tjära	T:r	60	43	44½
Tobak i kistor och lådor	St.	426	96	403
Torr fisk	L℔	2,170	1,126	1,966
Torsk	T:r	78½	63	98½
Tran	K:r	—	73	309
Trädgårdsfrukter	T:r	34½	31½	37½
Tvål	L℔	6	45	24
Tågvirke och repslagarevaror	Sk℔	—	84	—
Ull	L℔	17½	13½	8
Victriol	L℔	24	—	—
	T:r	—	—	2½
Vin	K:r	934½	1,022	1,342
Ättika	K:r	1,354	645	948½
Öl	K:r	807	564	1,133

Dessutom hafva för Kanal-Bolagets räkning transporterats åtskilliga effekter, såsom skiffermjöl, skiffersten, kalksten, virke m. m.

Besättningen på hvarje fartyg har utgjorts af en skeppare och 2 matroser, och hvarje fartyg har gjort 14 à 16 resor från Smedjebacken samt 18 à 20 resor från i Westmanland belägna Bruk. Af de uppå kanalen seglande fartyg hafva äfven till Westerås och Thorshälla blifvit gjorda år 1848: 24, år 1849: 23 och år 1850: 13 resor. År 1850 hafva, utom de i ofvanstående uppgift nämnde 30 fartyg, omkring 23 st., med ungefärligen 5,000 Sk℔ dragtighet, bestridt varutransporten emellan Wester-Bergslagen och Wirsbo, hvilken station, i anseende till ombyggnaden, varit stängd.

Vid de stängda ställena har Kanal-Bolaget, för varornas transporterande öfver land till andra fartyg, som åter emottagit dem, till de trafikerande afstått kanalafigifterne för de stängda stationerna, nemligen år 1848: 2,192 R:dr 32 sk., år 1849: 1,000 R:dr 5 rst. och år 1850: 1,801 R:dr 6 sk. 7 rst. Banko. Nettobehållningen af kanal-inkomsterna har utgjort år 1848: 26,111 R:dr 32 sk. 3 rst.; år 1849: 25,791 R:dr 26 sk. 1 rst. och 1850: 27,008 R:dr 30 sk. 9 rst.; så att brutto-inkomsten utgjort år 1848: 28,304 R:dr 7 sk. 3 rst., år 1849: 26,791 R:dr 26 sk. 6 rst. och år 1850: 28,809 R:dr 37 sk. 4 rst. Banko.

På Hjelmare kanal har rörelsen varit sådan, som följande tabell utvisar:

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Antalet af fartyg, som befarit kanalen,				
har varit: Jern-Ångfartyg	St.	2	2	2
Seglande fartyg	St.	25	36	39
Mindre båt	St.	—	1	—
Antalet af resor, dessa fartyg gjort, då				
farten uppföre kanalen räknas för				
en och farten utföre för en resa, har				
varit, med Ångfartygen	Resor	132	164	165
» Seglande fartyg	d:o	174	237	219
Sammanräknade lästetalet af fartyg, som				
undergått mätning	Läster	597 ¹¹ / ₁₀₀	835 ¹³ / ₁₀₀	886 ⁴⁸ / ₁₀₀
De varor, som å kanalen blifvit trans-				
porterade, hafva varit följande och				
till här uppgifna belopp, nemligen:				
Alan	Fat	3,944	3,710	2,947
d:o slam	d:o	105	117	139
Apelsiner	Lådor	49	6	2
	L&L	—	—	18
Arrak	K:r	680	2,906	3,648
Aska, Pott-	L&L	891	800	1,328
Gullsmeds-	L&L	—	40	—
Afvägnings-instrument	St.	—	1	—
Beck	Tunnor	34	24	31

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Bark	T:r	—	12	78
Blyerts	L&	220	621	244
Bly	d:o	1,143	453	90
Bomull	d:o	506	351	62
Bomullsgarn	d:o	1,355	1,054	1,708
Bränvin	K:r	3,161	21,613	12,631
Bröd	L&	684	578	546
Borstar	Fjerd.	1	—	—
	Säckar	2	—	—
	L&	10	58	48
	Dussin	—	29	—
	St.	—	—	178
Bönor	L&	59	—	—
Böcker	d:o	1,112	632	1,182
Bär	d:o	852	306	138
Bensvärta	d:o	—	—	54
Caffe	℔	80,740	109,840	65,200
Cassakistor	St.	9	—	—
Cikoria	℔	2,000	—	2,260
Cognac	K:r	—	310	819
Deglar	L&	16	—	42
	Fat	—	1	—
Dref	L&	123	34	62
Fisk: Torsk	Fjerd.	49	40	—
Torrfisk	L&	5,694	5,840	4,267
Lax	T:r	261	143	144
Cabiljou	Fjerd.	133	116	65
Sill och Strömming	T:r	4,221	6,062	4,982
Holl. Sill	Kaggar	139	—	140
Anjovis	d:o	—	243	255
Fläsk	L&	281	247	422
Flyttsaker	Lass	369	339	298
Fortepiano	St.	16	13	24
Frön, diverse sorter	L&	984	755	896

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Frön, diverse sorter	Tr	8	203	126
Frukt	d:o	7	—	59
	L&	23	1,205	40
Färgsaker: Blåholtz	d:o	161	4,310	1,038
Bresilja	d:o	5,140	2,378	489
Blyhvitt	d:o	440	1,084	831
Cochenill	d:o	2	5	10
Cobolt	d:o	123	—	—
Fernbock	d:o	237	115	45
Galläpplen	d:o	166	93	57
Gulockra	d:o	131	67	111
Gulholtz	d:o	267	255	81
Indigo	d:o	226	137	16
Krapp	d:o	222	25	—
Orleana	d:o	40	19	23
Sandel	d:o	75	273	36
Sumack	d:o	264	228	36
Spanskgröna	d:o	—	14	34
Silfverglitt	d:o	—	20	—
Salmiac	d:o	—	—	5
Victriol	Tr	707	651	662
	L&	9	—	—
Fjäder	L&	—	60	132
Gutta Perca	d:o	—	1½	—
Glas: Buteljer	St.	15,690	5,524	5,804
Diverse	L&	253	131	38
Fenster-	Lådor	235½	200	200
Spegel-	L&	—	—	9
Gryn, diverse sorter	d:o	948	1,431	847
Gyttja	d:o	—	25	—
Hagel	d:o	50	161	79
Hampa	d:o	1,387	1,098	911
Harts	d:o	56	28	76

Berättelse öfver Westmankands Län för åren 1848—1850.

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Horn, diverse slag	L&	29	1	75
	St.	400	14	—
Hattfodral	St.	56	—	146
Honung	K:r	178	—	—
Humla	L&	618	280	468
Humle-rötter	d:o	167	62	84
Hummer	Träd	24	27	60
Hudar: beredda	L&	1,073	—	613
	St.	852	2,315	637
oberedda	L&	982	—	644
	St.	990	1,315	533
Skins, diverse sorter	L&	744	297	988
	St.	1,274	—	1,140
Ren-	d:o	40	—	—
Hår	L&	36	57	59
Hampgarn	d:o	—	—	40
Jern: Gjutet och tackjern	Sk&	2,087	5,659	2,245
Spik	d:o	977	983	1,674
Stål, stång- och knippjern	d:o	23,077	21,665	17,775
Svartsmide	d:o	180	193 $\frac{1}{2}$	144
Vrakjern	d:o	138	111	41
Plåtar	Lådor	108	—	—
	Sk&	—	115	166
Malm	d:o	—	2,358	1,263
Kreatur: lefvande	St.	52	206	161
Kalk	T:r	30	468	601
Kardor	Dussin	40	42	—
Kardborrar	L&	1	—	—
Kläder	d:o	617	726	463
Klavér	St.	1	—	—
Koppar	L&	138	287	215
Kol, sten-	T:r	100	290	614
Kork	L&	63	—	—
Krita: diverse slag	d:o	2,285	3,020	3,030

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Knappnålar	L&L	80	264	446
Kärl af lera	d:o	—	59	—
	St.	—	42	526
Kimrök	L&L	424	294	937
Kummin	d:o	30	—	84
	T:r	—	14	—
Kött	L&L	1,120	1,424	1,605
Kakelugnar	St.	—	6	—
Kräfter	Tjög	—	1,402	466
	Korgar	—	—	49
Klocka, ring-	St.	—	—	1
Korgar	St.	—	—	41
Lakrits	L&L	64	54	114
Lera, diverse slag	T:r	115	93	54
Linnegarn	L&L	40	50	—
Lim	d:o	39	437	404
Lump	d:o	1,174	199	4,632
Lök	d:o	114	—	—
Ljuskronor	St.	—	1	7
Lin	L&L	—	124	78
Mattor, diverse sorter	St.	140	—	536
Medicinalier	L&L	60	106	103
	Lådor	—	2	—
	Ankare	—	1	—
Messing	L&L	—	68	8
Oljor, diverse slag	K:r	4,994	7,283	5,255
Oljekakor	L&L	—	—	30
Ost	d:o	1,636	1,873	445
Ostron	Träd	38	77	42
Papper, skrif-, diverse sorter	Ris	298	288	357
	L&L	70	236	65
Makulatur-	d:o	205	424	—
	Ris	—	986	750
Tryck-	L&L	85	—	354

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Papper, Tryck-	Ris	80	—	—
Bokexemplar	L&L	950	534	336
Cardus-	Ris	84	47	390
Papp	L&L	704	1,222	1,119
	Ris	—	160	—
Passagerare	St.	5,406	5,572	6,746
Pepparrot	L&L	86	—	—
Plogar	St.	21	31	53
Porslin	L&L	3,320	3,325	2,195
Postväskor	St.	—	20	51
Repslagarevaror	L&L	14	61	43
Rotting	d:o	29	—	60
Rumm	K:r	390	713	444
Rödfärg	T:r	791	1,073	1,405
Salt	d:o	4,433	3,784	3,344
Sirap	L&L	19,560	34,840	32,980
	K:r	90	1,141	1,912
Siktar och Silar	Dussin	326	102	335
Silfver	L&L	103	301	137
Smör	L&L	4,798	6,058	5,053
Socker	L&L	94,640	88,860	130,540
Spanmål: Hafre	T:r	170	1,734	—
Hvete	d:o	50	27	—
Råg	d:o	547	1,065	7,484
Ärter	d:o	27	144	—
Korn	d:o	517	261	3,315
Potatis	d:o	50	148	563
Malen till mjöl	L&L	1,655	2,031	2,549
	T:r	16	424	—
Malt	d:o	—	—	45
Sprutor	St.	4	—	—
Specerier	L&L	1,375	2,648	1,370
Sten, Slip-	St.	1	2	8
Granit	L&L	30	40	—

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Sten, Qvarn-	St.	50	56	34
Skiffer-	Skz	2,400	400	—
Tälg-	d:o	4½	247	90
Sand-	d:o	150	307	80
Stärkelse	Lz	108	971	480
Skjalspäck	T:r	157	206	94
Såpa	Lz	3,944	4,429	3,333
Svafvel	Skz	90	10	60
	T:r	—	6	—
Säckar	St.	472	1,356	2,042
Stenkärl	Lz	172	—	130
Sädesharpa	St.	—	1	—
Selar	St.	—	8	34
Sängkläder	Lz	—	—	149
Skodon, diverse sorter	d:o	—	—	105
	Par	—	—	100
Talg	Lz	3,492	4,238	2,670
Tagel	d:o	2	28	36
Tenn	d:o	175	478	86
Tobak: Rull-	d:o	418	203	76
Snus	d:o	2,599	2,655	1,709
Cardus-	d:o	498	316	324
Cigarrer	d:o	136	54	196
Lådor (Cigarr-)	St.	171	110	—
Stjeln	Lz	91	1,828	435
Tomma fat, lårar, kistor m. m.	St.	974	945	965
Tran	Fat	36	—	—
	K:r	—	3,893	2,872
Trävaror: Bräder	Tolfter	92	787	997
Kuggar	St.	6,300	1,670	568
Plank	Tolfter	21	2	99
Ved	Famnar	183	594	757
Mastträd	St.	9	—	2
Tegel	St.	6,550	7,698	22,90

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Tjära	T:r	244	475	320
Tvål	L&	435	704	346
Tändstickor	L&	—	—	73
Tröskverk	St.	—	3	7
Ull	L&	29	69	116
Varor, ospecificerade, af särskilda slag	L&	3,655	5,822	3,393
Bundtar och Packor		49	31	16
Fjerdingsar		115	49	37
Lärrar och Fat		38	31	15
Kistor		68	14	14
Byttor		72	28	17
Säckar		54	34	24
Påsar		67	29	22
Balar		56	31	18
Hel- och Halftunnor		51	21	23
Hel- och Halfankare		48	25	21
Lådor		98	28	50
Askar		104	31	33
Paketer		723	265	1,182
Krus och Burkar		62	18	18
Korgar		40	33	37
Koffertar		56	16	29
Kappsäckar		57	15	22
Vax- och talgljus	L&	1,315	884	1,105
Vin	K:r	5,491	5,591	4,272
Lådor		5	53	26
Buteljer		80	1,139	3,523
Väfstolar	St.	16	2	—
Väfnader af särskilda slag	St.	208	301	2,101
	L&	286	356	173
Vax	d:o	—	7	—
Zink	d:o	40	20	31
Åkdon	St.	307	288	245
Ägg	Tjog	691	605	726

		År 1848.	År 1849.	År 1850.
Ägg	L&Z	24	68	11
	Tunnor	—	4	—
	Korg	—	1	1
	Lådor	—	—	9
	Byttor	—	—	9
Ättika	K:r	5,387	7,463	7,254
Öl, Dricka, Porter och Helsovatten . .	d:o	4,256	3,444	2,080
	Lådor	—	44	—
	Buteljer	—	904	9,605
För Kongl. Majts och Kronans räk-				
ning äro dessutom transporterade:				
Ammunition	Lådor	5	5	7
Krut	Centn.	7	4	9
Klädespersedlar	Kistor	3	—	3
Gevär	Pack-kistor	—	6	—
Calesch	St.	—	1	—
Hästar	St.	—	14	—
Manskap	St.	342	1,449	184
Svafvel	Sk&Z	142	142	90½
Medicinalier	Låda	1	—	—
Trosspersedlar	Pack-kistor	—	6	—
	Låda	—	1	—
Vin	d:o	—	1	—
Segelfarten på kanalen började		12 April	3 Maj	27 April
slutade		6 Nov.	17 Nov.	12 Nov.
Kanalens totalinkomster inom kalen-				
der-året utgjorde Banko R:dr		14,359: 20.5.	16,556: 1. 2.	14,346: 27.5.
Behållna inkomsten af reparationsdoc-				
kan Banko R:dr		754: 8. 5.	1,085: 25. 3.	1,484: 16. 1.

Räntan för de 15,000 R:dr Banko, intecknade i Kanal-Bolagets egendomar Stora Wallby och Oppeby, som den 1 December 1840 började samlas och genom utlåning af 750 R:dr Banko årligen förökas, har genom ränta på ränta bringat byggnadsfonden till 11,000 R:dr Banko.

Vägar och broar. De arbeten till förbättrande af den så kallade Bergslagsvägen, eller den del af vägen emellan Westerås och Fahlun, som ligger inom Westmanlands Län, hvartill medel åren 1842 och 1845 blifvit af Kongl. Maj:t i nåder anvisade, hafva under de år, denna berättelse omfattar, blifvit fulländade, och är allmänna omdömet enstämmigt deruti, att vägen blifvit betydligt förbättrad i jemförelse med dess förra skick. Mycket återstår likväl att önska, och fruktausvärdt är att den aldrig kan bringas till fullgodt skick, så länge till de tunga forors transporterande, som derå föras, allmännaast begagnas endast tvåhjuliga åkdon, hvilkas axlar äro så långa, att åt hjulen lemnas fritt spelrum att på dem skrida inåt eller utåt åkdonet och således att äfven uppsöka, utvidga och fördjupa de spår, som redan kunna finnas på vägen. Hvad som äfven betydligt försvårar underhållet af denna väg är att en stor del deraf löper genom hög närstående skog, hvilken hindrar vägens upp-torkning, hvadan ock betydlig skillnad förefinnes emellan denna del och de mindre delar af vägen, som löpa genom öppna fält.

De i förra berättelsen omförmälda vägomläggningarna vid Sägberget å Bovalls-skogen och öfver den så kallade Kattheden i Skultuna socken visa sig förtjenta af det vitsord om fast grund och godt arbete, som vid deras afsyning år 1847 lemnades.

Sedan vättegången angående giltigheten af framlidne Bergs-Rådet Groens testamente i hvad det rörde den af honom anslagne fond till byggande af en bro öfver Mellan-sundet i Rytterns socken blifvit tilländabragt och medel för ändamålet derigenom blifvit disponibla, har Kongl. Maj:t i nåder behagat fastställa ritning och kostnadsförslag till denna bro. Vid de 2:ne entreprenadauktioner, som för arbetets förrättande blifvit hållne, har likväl intet anbud blifvit gjort. Direktionen för brobyggnaden är således betänkt att till Kongl. Maj:t inkomma med ny underdånig framställning i ämnet. Emedlertid tillväxer det anvisade kapitalet genom räntornas läggande till detsamma, så att förhoppning icke saknas, att det afsedda ändamålet inom icke allt för lång tid skall kunna vinnas, att öfver ifrågavarande sund få en ändamålsenlig brobyggnad verkställd.

Spanmålshandeln i Westmanland afser hufvudsakligen Brukens och provinsen Dalarnes behof, till hvilken ort betydliga quantiteter spanmål försändas, till det mesta uppköpta inom Westmanland, men äfven till en del, allt efter årsväxten, hemtade från andra orter. Afsättningen och handeln med andra landtmannaprodukter har hufvudsakligen varit enahanda som förut,
med

med måhända den skillnad, att afsättningen af ladugårdsprodukter till Stockholm årligen något förökats. Handeln med köpmannavaror i de trakter af Länets, som äro aflägsne från städerna, har något tilltagit genom der bosatta handlande, af hvilka inga olägenheter hittills försports. Gårdfarihandeln är deremot i fortfarande aftagande, hvaremot många Westgöthehandlande besöka marknaderna. Samlandet af lumpor för pappersbrukens behof sker på samma sätt som i föregående berättelser är omförmäldt och medför nu sällan några egentliga olägenheter.

§. 4.

Politisk Författning.

Kammarverk. Inga hemman hafva under den ifrågavarande perioden blifvit skattlagda eller råkat i ödesmål.

Förhållandet med sägar och qvarnar synes af tabellen.

Hvad angår hemmansklyfningen; jordafsöndringar i författningsenlig väg; förhållandet med hemman och andra possessioner, som tillhöra Kronan, läroverk och fromma stiftelser; proportionen emellan sjelfägande jordägare och arrendatorer af andras jord samt med oroterade hemman och rotefrihets- och rotevakans-afgiften; så är i afseende härå ingenting särskildt att anmärka, utan äger i afseende på alla dessa ämnen ungefärligen samma tillstånd rum, som under de föregående åren

Laga skiften pågå årligen och nyttan deraf inses och erkännes, ehuru den mindre bemedlade allmogen, i anseende till kostnaden och svårigheterna under skiftesberedningen, sällan requirerar dylika förrättningar.

Utrifning af en qvarn vid Altuna- eller Örsunds-å, för att derigenom göra åtskillig jord, egentligen inom Fröhults socken, odlingsbar, har blifvit satt i fråga och kommer nu äfven troligen till verkställighet, sedan Kongl. Maj:t för det i sammanhang dermed stående arbete beviljat anslag af allmänna medel.

Svanå Bruks dammar anses äfven af ofvanliggande byar i Wester-Fernebo socken medföra skada å deras ägor, hvadan förberedelser till rättegång med yrkande om damsänkning lära vara vidtagne.

Statsbidrag. Utom hvad tabellen innehåller är hufvudsakligen att anmärka: att för åren 1849 och 1850 en ny utskyldspost tillkommit, nemligen den så kallade krigsrustningskostnaden, hvilken utgått efter samma grunder,

som den allmänna beivllningen. I öfrigt kan i allmänhet antagas att öfriga statsbidrag, såsom hemmanens onera, folkskoleafgiften, den personella beivllningen, allmänna beivllningen, roterings- och rustningskostnaden, rotefrihetsafgiften, extra roteringen, ecklesiastik-statens aflöning, vägbyggnader, kyrkobyggnader, skolbyggnader, kurhusmedel, barnmorskemedel, inqvartering, krigsmanshusmedel, brandstodsmedel, riddarhusmedel, riksdagsmanna-arfvoden, profosslön, premier för dödade rofdjur, snöskottningsmedel, bromedel, stamboksmedel och debetsedelslösen uppgå till ungefärligen samma belopp, som enligt sista berättelsen.

Utgifterna för fattigvården hafva förökats och för skjutsanstalterna något förminskats, hvarom närmare upplysningar här nedanför meddelas då dessa båda frågor afhandlas. Äfven hafva utgifterna för kronobresbäringen något förminskats på de ställen, der ändamålsenliga öfverenskommelser kunnat tillvägbringas.

Politi. Sockne-nämnderne fortfara i allmänhet att utföra ett gagneligt inflytande på ordningen, särdeles inom de församlingar, der herremän finnas. Der sådana icke bo, möter det någon gång svårighet att finna lämpliga personer till ordförande-befattningarne, i synnerhet om denna angelägenhet med likgiltighet behandlas af presterskapet. Anledning är emedlertid att hoppas, att denna kommunal-institution allt mer och mer skall utveckla en gagnelig verksamhet och åstadkomma lättnad vid ordningens vidmakthållande.

Fjerdingsmansbefattningen bestrides i de flesta socknar af särskildt dertill antagna personer, men går ännu inom några i tur emellan vissa församlingens ledamöter.

I fråga om bildningsanstalterna inom Länets och dem, som icke äro inrättade särskildt för städerna, får jag först, hvad folkskolorna och landtbruksskolan beträffar, åberopa hvad derom i ofvanstående 2:dra och 3:dje §§ redan är anfördt.

Folkskolelärare-seminarium har fortfarit i sin verksamhet och seminariesternas antal har varit år 1848: 28, år 1849: 22 och år 1850: 20.

Westerås Gymnasium samt Högre Lärdoms- och Apologist-skola blefvo år 1850 sammanslagna till ett läroverk. Lärjungarnes antal, som vid Gymnasium var år 1848: 40 och år 1849: 41, samt vid Lärdoms- och Apologist-skolan år 1848: 125, och år 1849: 124, utgjorde år 1850 vid det gemensamma läroverket 180.

Läkarevården har under de tre ifrågavarande åren varit besörjd hufvudsakligen på samma sätt som förut. Utom Provincial-Läkaren hafva i Länets

varit anställd 2 Regements-Läkare, hvaraf likväl blott den ena mellan mötena varit inom Länet praktiserande, 2 Bataljons-Läkare, 4 Stads-Läkare och Stads-Kirurger, 1 Läkare i Norbergs Bergslag, 2 Bruks-Läkare, 1 Gruf-Läkare vid Sala grufva, 1 Läkare vid Strömsholms stuteri och en nära Sala stad boende enskildt praktiserande, men ej i tjänst varande Läkare. För i synnerhet nord-östra delen af Länet skulle ytterligare en extra Provincial-Läkare vara behöflig, hvarom ock underdånig anmälan skett. Anmärkningsvärdt torde kunna anses, att Westmanlands Län för det närvarande är det enda Län i hela riket, der blott en Provincial-Läkare finnes.

Blott tvänne Veterinär-Läkare på stat finnas inom Länet, nemligen Läns-Djurläkaren och en vid Strömsholms stuteri anställd Häst-Läkare. I öfrigt finnas inom Länet 3 praktiserande Djur-Läkare.

I alla städerna och inom alla socknar på landet, utom 4, hafva år 1850 examinerade barumorskor varit anställda.

Patienternas antal på Länets i Westerås stad belägna Lazarett och Kurhus hafva varit år 1848: 293, år 1849: 242 och 1850: 276. Af dem voro år 1848: 71, år 1849: 65, och 1850: 68 för venerisk smitta intagna på kurhuset, och de öfriga vårdade på lazarettet för febrila och kroniska sjukdomar, yttre åkommor m. m. År 1848 afledo å lazarettet 26 och å kurhuset 2 patienter, år 1849 å lazarettet 20 och å kurhuset 2, samt år 1850 å lazarettet 26 och å kurhuset 2. Qvarliggande voro vid 1850 års slut å lazarettet 19 och å kurhuset 10 patienter.

Förhållandet med apothekens antal, helsobrunnarne och vaccinationen har under de 3 år, hvarom nu är fråga, varit detsamma som i sednaste berättelser är anmält.

Fattigvården är i alla socknar organiserad i öfverensstämmelse med 1847 års Författning. Ökade kostnader hafva i allmänhet deraf blifvit en följd, men tiggeriets minskande har ock åstadkommit, då Författningen noggrannt tillämpats. Detta var i synnerhet förhållandet under åren 1848, 1849 och 1850; men det som förorsakar den största svårigheten är att en oklok gifmildhet och barmhertighet, långt ifrån att efterlefva Författningen och till Fattigvårds-styrelsen eller Kronobetjeningen anmäla eller öfverlemnna hvarje bettlande person, i stället lemna den allmosor och sålunda uppmuntrar kringstrykandet samt förhindrar och förlamar den ordentliga och egentliga fattigvårdens verksamhet.

Såsom ett exempel på den betydliga minskning i tiggeriet, som ägde rum straxt efter sedan Författningen träd i verksamhet, kan anföras, att enligt anteckningar, förda från den 13 Maj 1845 af en prestman, boende vid stora

landsvägen emellan Westerås och Dalarne, hade vid hans boställe följande antal personer bettlat, nemligen:

från den 13 Maj 1845 till årets slut	542	personer.
under hela året 1846	741	»
» » » 1847	655	»
» » » 1848	499	»
» » » 1849	217	»
» » » 1850	354	»

Nära hälften af de bettlandes antal hade utgjorts af afskedade krigsmän, sjömän och handtverksarbetare, hvilka medfört pass för resor från en ort till annan, de förstuämde i allmänhet för att besöka släktingar, de öfriga för att söka arbetsförtjenst, men hvilka alla saknat medel till uppehälle under vandringen till destinationsorterna, och då de framkommit dit icke heller der kunnat uppehålla sig utan bettlande, men genom passens påskrifvande till annan ort sökt att på sådant sätt få fortsätta sitt bettlande och kringstrykande lif.

Gästgifveri- och Skjuts-anstalter:

Sedan de kontrakter om skjutsentreprenader, som till följe af Kongl. Circulärbrevet af år 1844 blifvit upprättade, till största delen gått till ända under loppet af år 1850, hafva nya kontrakter om skjutsens bestridande från gästgifvaregårdarna på landet och i städerna blifvit upprättade, dervid i allmänhet samma villkor som förut blifvit bibehållna, men på några ställen billigare afgift för skjutslegan än förut kunnat betingas, till en del uppkommande deraf, att, på grund af vunnen erfarenhet, man kunnat något nedsätta det betingade hästantalet. Nyttan af åtgärden med skjutsentreprenader inses nu allmänt, men vid tvänne gästgifvaregårdar hafva likväl sådana ännu icke kunnat tillvägabringas, hvartill särskilda till en del tillfälliga förhållanden varit orsaken. I allmänhet hafva entreprenörerna nöjaktigt fullgjort sina förbindelser i afseende på skjuts- och gästgifveri-hållningen.

Sockne-magasinerne inom Länet äro 64, hvilka tillsammans, enligt 1850 års bokslut, ägde 7,034 tunnor $23\frac{1}{4}$ kappar råg, 5,743 tunnor $14\frac{1}{4}$ kappar korn och 6,022 R:dr 20 sk. 3 rst. Banko i penningar. Förvandlas spanmålen i penningar enligt 1850 års markegång, utgör magasinernas hela värde, penningarne inberäknade, 102,417 R:dr 26 sk. 11 rst. Banko. Utlåningarne ske emot en ränta af högst 4 och minst 2 kappar på tunnan och i allmänhet efter de grunder, som från längre tid varit gällande, nemligen om vintern och våren, och med återbetalningsskyldighet om hösten. Allmänt inser man ändamålsvidrigheten af ett sådant utlåningssätt, då första afsigten med dylika

magasiner borde vara att vid inträffande missväxter lemna tillgång till utsäde och brödföda, men hittills hafva alla försök till ändring af detsamma strandat dels emot svårigheten att utfinna något annat, som fullt motsvarar ändamålet, dels emot församlingarnes intresse att städse hafva så mycket som möjligt af fonderna utlånadt, för att genom afkastningen äga understöd till bestridande af åtskilliga kommunala utgifter, såsom fattigvård, skollärares aflöning, inköp af materialier för folkskolan m. m., hvilka utgifter likväl på detta sätt komma att bestridas till en ganska betydlig del just af de personer inom församlingen, som äro behöfvande eller åtminstone äga minst själfständig förmögenhet.

För rofdjurs dödande utan skallgång äro, på sätt i föregående berättelser blifvit anmaldt, öfverenskommelser i Länets alla delar ingångna om vissa premier, hvilka visat sig fullt ut lika verksamma, som de först brukliga skallgångarne.

Med krogarne på landet har ingen hufvudsaklig förändring skett. Den krog, som hålles vid Borgås sund i Kohlbäcks socken, har likväl så till vida blifvit inskränkt, att då den förr fått vara öppen hela året, får den numera ej betjena allmänheten längre än från den 1 April till November månads slut, eller den tid då seglationen på Strömsholms kanal kan anses vara öppen. Det nya värdshus, som vid Skantsen i Kohlbäcks socken blifvit anlagdt för betjenande af personer, som med Strömsholms kanal hafva besättning, har äfven blifvit inskränkt, så att bolaget nu blott der har en hushållerska för att iordninghålla logis och mat för slussverkets direktion, tjenstemän och arbetare under deras resor och med uttryckligt förbehåll att ingen kroghållning der får äga rum.

Det Brandstods-bolag för Westmanlands Län, hvilket i sista berättelsen är omtaladt såsom bildadt år 1847, har sedermera utvecklats sin verksamhet och vunnit allt mera och mera förtroende. Under loppet af år 1848 företogs förberedande åtgärder till bolagets organiserande, men då reglementet innehåller att bolaget ej fick anses bildadt förr, än försäkringar å byggnader till ett belopp af $1\frac{1}{2}$ million samt å lösegendomen till belopp af 1 million R:dr Banko blifvit af direktionen antagne, och detta ej inträffade förr än den 18 Mars 1849, kunde bolaget ej förr än vid nämnde tid förklaras fullt bildadt. Enligt den räkenskap, som afslutades den 13 Mars 1850, uppgick teckningssumman då till 10,522,650 R:dr med ett ansvarsbelopp af 10,005,510 R:dr, hvaraf fastighet upptager 5,717,290 och lösegendom 4,288,220 R:dr. Till nämnde tid utgjorde organisationskostnaderna 989 R:dr 32 sk. 4 rst., förvaltningskostnaderna 2,075 R:dr 12 sk., intressen 158 R:dr 10 rst. samt brandskade-ersättningar för byggnader 905 R:dr 32 sk. och för lösegendomen 367

R:dr 12 sk. 10 rst. Banko. För godtgörande af dessa kostnader skulle då uppbäras en afgift af 2 sk. 6 rst. Banko för hvarje 100 R:dr ansvarighetsbelopp. Denna anstalt, så nyttig i många afseenden och som säkerligen inom icke alltför lång tid kommer att begagnas af alla, hvilka dertill äga rätt, medför bland annat äfven det gagn, att en större noggrannhet än hittills måste iakttagas i afseende på eldstäders och byggnaders skick och underhåll.

Äfven ett annat bolag blef inom Länet organiseradt år 1849, hvars ändamål är inbördes försäkring emot skada å boskapskreatur genom smittosam lungsjuka. Reglemente för detsamma blef antaget den 23 April 1849 och vunn Kongl. Maj:ts nådiga stadfästelse den 18 Maj samma år. Det gemensamma försäkringsbeloppet, hvilket borde vara minst 500,000 R:dr R:gs, uppgick redan under samma sommar till 700,620 R:dr R:gs, då bolaget trädde i verksamhet. Det lyckliga förhållande att lungsjukan icke närmat sig denna provins, har visserligen gjort att försäkringsbeloppet sedermera icke särdeles stigit, men emellertid är bolaget icke dess mindre sammanhållet och i tillfälle att genast erhålla ökad utvidgning, om sjukdomen skulle närma sig eller intränga i provinsen.

Mälareprovinsernas enskilda bank, som har sitt hufvudkontor i Westerås, har utöfvat en för provinsen ganska nyttig verksamhet. Vid den svåra penningekris, som vid slutet af år 1849 och början af år 1850 här inträffade i anledning af några större affärsmäns yppade obestånd, undgick den visserligen icke att göra förluster, men de voro ej större än att de blott verkade på den större eller mindre utdelningen aktieägarne kunde erhålla, och direktionen förstod då, såsom äfven sedermera, att hålla en lugn medelväg emellan rörelsens behof och för mycken försigtighet. Detta har ock gjort att för denna bank ingen svårighet mött att hålla riksmyns-kassan till det belopp, den enligt föreskrifter bör innehålla.

Sparbankerne i Westerås, Sala och Köping, hvilka, ehuru inrättade i städerna, äfven till en del begagnas af det kringliggande landet, och derfore här upptagas, hafva fortsatt sin gagnande verksamhet, hvilket närmare upplyses af följande tabell, utvisande deras ställning vid 1850 års slut:

	Insättarnes antal.			Insättningarnes belopp.									Stiftelsefond och besparing.					
	År 1847.			År 1850.			År 1847.			År 1850.			År 1847.			År 1850.		
Sparbanken i Westerås	872		994	71,763	1	—	63,285	3	—	3,235	2	3	4,329	10	4			
Do i Sala	—		710	26,828	—	4	27,006	16	4	1,938	26	10	2,420	40	1			
Do i Köping	—		—	3,499	47	—	14,599	5	—	309	16	11	546	23	2			

Köpings sparbank, som förut endast var afsedd för staden, dess landsförsamling och Kungs-Barkarö socken, erhöll genom nytt, af Kongl. Maj:t den 30 Mars 1849 fastställt reglemente utvidgad verkningskrets, utsträckt till hela Åkerbo härad.

Skultuna Bruks och gods' sparbank, hvars medel till större delen befunnits, mot mer eller mindre god säkerhet, utlånade till disponenten af Bruket Ryttmästaren C. W. Hammarsköld, har i anseende till hans iråkade obestånd nödgats ställa sig på utredning och insättningarne hafva under år 1850 upphört. Räkenskapen vid 1850 års slut visar sparbankens ställning sålunda:

Skuld för gjorda insättningar, med upplupna räntor	20,144: 10. 11.
Bankens förstärkningsfond	976: 10. 3. 21,120: 21. 2.
Bankens fordringar med upplupna räntor	20,764: 44. —
Inventarium i kassa	358: 25. 2. 21,120: 21. 2.

Om denna sparbank kommer att göra någon förlust och huru stor den i sådant fall blir, beror dels på utredningen af Ryttmästaren Hammarskölds konkurs, dels på den ansvarighet för bristen, som kan drabba öfriga intressenter i Skultuna Bruk och egendom.

§ 5.

Städerna.

1:o *Westerås*. Denna stad har till areal och byggnadssätt icke undergått någon väsendtlig förändring. Flera nya byggnader hafva emellertid blifvit uppförda och deribland ett större stenhus vid Stora gatan, hvarjemte en mängd större och mindre reparationer, medförande ett trefligare och prydligare utseende af de gamla husen, blifvit företagna.

Stadens folkmängd, uppgifven i 2:dra §, är visserligen i stigande, men detta är egentligen att tillräkna inflyttningar till staden, emedan de föddas antal sällan något år fullt motsvarar de dödas.

Sitt bestånd grundar staden af gammalt hufvudsakligen på handeln, hvilken, hvad jern och spanmål angår, fortfar att vara liflig, men minuthandeln är sedan flera år tillbaka af föga betydighet, hvartill orsaken egentligen torde ligga uti närheten till och de lättade kommunikationerna med Stockholm, och till någon del äfven uti det ökade antalet af landthandlande. Stadens handlande äro dels förläggare, dels afnämare, dels faktorer för Bergslagerernas effekter,

icke allenast för de inom Länet belägna jernverken utan ock för de närmaste socknarna af Stora Kopparbergs Län. Under år 1850 funnos i staden 45 hurskap ägande handlande, hvaraf likväl blott 18 voro minuthandlande, som drefvo handelsrörelse i öppna bodar med en betjening af 28 personer. De öfrige voro dels handlande med spanmål och diverse varor i större partier, utan att hafva oppen salubod, dels faktorer, dels ock genom konkurs urståndsatta att handelsrörelsen fortsätta. Dessutom hade klädesfabrikanter från andra orter här 2:ne försäljningsmagasiner för sina tillverkningar.

Vid handtverkerierna voro år 1850 anställde 63 mästare med 187 arbetare, deraf 74 gesäller och 113 lärlingar. Dessa näringars tillstånd är likasom tillförene foga gynsam och kan ej sägas efter den nya Handtverks-Ordningens tillämpning hafva undergått någon betydande förändring. De stora vådor af densamma, som af många befarades, hafva likväl icke inträffat, och för en eller annan handtverkare synes den friare täflan hafva medfört fördel, då han rätt förstått att deraf begagna sig, äfvensom konsumenterna måhända i någon mån vunnit derpå, men många handtverksidkare, lockade af begäret efter sjelfständighet eller ombyte, hafva misslyckats. Förhållandet emellau mästare och deras arbetare har ännu icke ordnat sig i fullkomlig öfverensstämmelse med Handtverks-Ordningens föreskrifter; sålunda uppgöras nästan aldrig kontrakter om arbetstiden och öfriga villkor emellan mästare och gesäller, och lärlingarne äro oftast i saknad af den strängare tillsyn, som erfordras för att hindra deras inträde på lastens bana.

I Westerås finnes en tobaksfabrik, hvarest under år 1850 tillverkades 33,000 Z spunnen Svensk tobak, 5,200 Z Virginia tobak, 1,340 Z cigarrer och 202,000 Z snus, till ett sammanlagdt värde af 23,151 R:dr Banko. Vid denna fabrik användes 53 arbetare, deraf 27 barn under 15 års ålder.

I öfrigt finnas:

3:ne Lädergarfverier med ett sammanräknadt tillverkningsvärde af 11,694 R:r.

3:ne Färgerier, med en afkastning af 1,050 R:dr.

2:ne Spegelfabriker med ett tillverkningsvärde af 1,400 R:dr samt

4 mindre Urfabriker, hvaraf sammanräknade inkomsten är uppgifven till 1,420 R:dr.

I staden finnes äfven ett Skeppsvarf, der likväl under år 1850 endast reparationer blifvit verkställda.

På arbetsbiträden till de inom staden och vid dess jordbruk förefallande förrättningar och arbeten har varit god tillgång, men främmande arbetare hafva företrädesvis

företrädesvis blifvit använde, emedan de befunnits dugligare och ordentligare än stadens arbetare, och det oaktadt icke gjort anspråk på större dagspenning än de sistnämnde. Priset på mansdagsverken under den vackra årstiden har i allmänhet uppgått till och stundom öfverstigit 32 sk. Banko.

Torghandeln, som efter salu-accisens upphörande och deraf följande friare tillförsel blifvit ganska liflig, lemnar full tillgång till lifsmedel och öfriga förnödenheter, oaktadt en del färska varor, såsom smör och ägg, upphandlas för af-sättning på hufvudstaden.

Jorden odlas med omsorg och gödes väl. Spanmålsproduktionen består mest i råg; odlingen af potates har, i anseende till osäkerheten för sjukdomen å denna växt, mycket aftagit. Likaså har odlingen af tobak betydligt minskats. Gurkor odlas såsom förut.

Sjöfarten är liflig och har år 1850 sysselsatt 3, stundom 4 ångfartyg samt 18 seglande fartyg om 608 läster.

En ny hamnbyggnad har blifvit företagen. Efter förberedande åtgärder under hösten år 1849 och Januari månad år 1850, börjades den 1 Februari sistnämnde år nedsänkning af pålgaller och nedslagning af pålar till grund för kajbyggnaden, hvarefter pålarnes afsägning vidtog äfvensom plankbeklädnad längs inre sidan af kajbyggnadens grund. Vidare grundlades jettée-byggnaden, bestående af hvarfvals lagda faschiner till en längd af 300 alnar, hvarefter faschinbädden försågs med provisionel stenfyllning samt Kaninholmens vestra sida med strandskoning till 255 alnars längd. Det sålunda med all ifver fortsatta arbetet har sedermera tidtals måst afbrytas i anseende till den ovanligt stora vattenhöjden i Mälaren. Kostnaderne hade vid 1850 års slut uppgått till 17,489 R:dr 25 sk. 10 rst. för det verkställda arbetet, hvartill komma kostnaderna för inköp af materialier och effekter, till ett belopp af 12,348 R:dr 24 sk. 10 rst., så att utgifterna tillsammans uppgått till 29,838 R:dr 2 sk. 8 rst. Banko. Till dessa utgifters bestridande har staden erhållit ett statslån af 20,000 R:dr och för fyllande af det öfriga behovet upplånat penningar i Stockholms stads sparbank.

För byggande af nytt Rådhus för staden uttaxeras årligen 500 R:dr Banko, hvarjemte ett lika belopp årligen afsättes från den så kallade donerade medelskassan, dit stadens inkomster af väg-, bro-, hamn- och mätarepenningar, eller de donerade medlen, ingå. Den sålunda bildade byggnadsfonden har med räntor, vid 1850 års slut, uppgått till 16,680 R:dr 41 sk. 2 rst. Banko, förutom 4,000 R:dr, som blifvit afbetalade å köpeskillingen för nu varande

Rådstufvugården. Af de donerade medlen aflönas i öfrigt stadens tjenstemän med ett belopp utgörande 4,224 R:dr 40 sk., hvarjemte en del af stadens allmänna byggnader dermed underhålles. Öfrige kommunal-utskylder uttaxeras af stadens invånare och ingå till Drätselkammaren med de belopp, tabellen utvisar. Vid jemförelse af utgifter och personal finnes att de förra uppgå, äfven med afdrag af kostnaden för stadens styrelse, som, enligt hvad nyss sagdt är, bestrides af donerade medlen, till 9 R:dr Banko på hvar och en af stadens invånare, eller omkring 14 R:dr för hvarje betalande.

Väghållningsbesväret med en kostnad af 1,800 R:dr sträcker sig till en väglängd af 15,539 alnar.

I den uti tabellen upptagna bevillning af borgerlig rörelse ingår ett belopp af 3,095 R:dr, som af Mälare-provinsernas enskilda bank under år 1850 erlades; och bland diverse utgifter äro inberäknade afgifter till brandkassan samt för lykthållning, prestgårdsbyggnad m. m., hvarföre dessa utgifter uppgå till det höga beloppet af 7,982 R:dr 7 sk. 11 rst.

Uti fattigafgifterna, uppgående till 6,606 R:dr 8 sk., äro inbegripne kostnaderna för arbetshuset och sjelfva gårdens, jemte dervarande goss- och flickskolors underhåll. Antalet af de uti arbetsinrättningen underhållne, till större delen gamla och orkeslösa, personer uppgår till omkring 50, hvarförutan omkring 300 personer på ett eller annat sätt af fattigmedlen erhålla understöd, deribland 70 barn, hvilka äro utpensionerade i staden och på landet.

Skjutsningsbesväret, för hvilket staden icke erlägger någon kontant afgift till entreprenören, ombesörjes af denne emot nyttjanderätten till några tunnland jord, hvilka blifvit i tabellen upptagna till 33 R:dr 16 sk., samt fritt begagnande af en krogrättighet.

Stadens krogar upplåtas numera på arrende till den högstbjudande, och lemna genom arrendenas ingående till fattigvården någon ersättning för det onda, de åstadkomma.

Den uti tabellen upptagne roteringskostnad består uti vakansafgift för 10½ båtsmän.

Med anledning af Kongl. Cirkuläret den 6 Juli 1849 hafva Gymnasium samt Lärdoms- och Apologistskolan under loppet af åren 1849 och 1850 blifvit sammanslagna till ett läroverk. Med de öfriga skolorna i staden har ingen förändring ägt rum.

Stadens sjukvård besörjes af 2:ne Läkare. Utom de vanliga sjukdomarna och hvilka ej varit mera än vanligt utbredda, var Westerås år 1848 hemsökt af en stark fross-epidemi, hvarförutan på våren 1850 smittkoppor började visa

sig, hvilket föranledde inrättande af särskild sjukinrättning för koppssmittade samt en temligen allmän revaccination bland stadens invånare. Smittkopporna förekommo dock blott såsom spridda fall af ringa antal.

I staden finnas 2:ne Apothek och 1 Boktryckeri.

Brandverket befinnes i ordnad skick och motsvarande sitt ändamål.

Polisen handhafves af en visserligen fåtalig personal, men den har lyckats afvärja större oordningar. Stölder, slagsmål och fylleriforseelser utgöra de oftast förekommande förbrytelseerna och blefvo under år 1850 vid stadens domstol sakfällde för stöld 26, för slagsmål 32 och för fyleri 33 personer.

Under loppet af år 1850 har af stadens borgerskap blifvit stiftad en pensionsinrättning till förmån för ålderstigne och fattige borgare samt deras enkor, hvartill fond fortfarande samlas genom årliga sammanskott samt inkomster af för detta ändamål anställda offentliga nöjen.

2:o. *Sala.* Stadens läge och hufvudsakliga förhållande till Sala silfververk äro uti föregående berättelser omtalade och hafva ej undergått någon hufvudsaklig förändring.

Folkmängden är redan uppgifven i 2 § samt beloppet af tillverkningen vid Sala grufva utaf silfver, bly och silfverglitt angifvet i sammanhang med uppgifterne angående Bergsrörelsen.

Stadens handel har fortfarande varit obetydlig. Den drifves af 17 Handlande och 2 Nipperhandlarskor, af hvilka 10 haft öppna bodar.

Handtverkerier och Fabriker hafva befunnits på samma ståndpunkt som då sista berättelsen afgafs. Handtverkarnes antal har uppgått till 53 med 28 gesäller. Vid Blyhagelsfabriken tillverkades år 1850: 580 centner för ett värde af 9,860 R:dr, och vid Bresiljefabriken samma år 27,800 R i värde af 1,390 R:dr Banko.

I afseende på tillförseln till staden, landtmannahandeln samt odlingen af stadens jord kan endast anföras att förhållandet dermed är enahanda, som vid förra berättelsens afgifvande.

Den härvarande högre Apologistskola, bland hvars läroämnen latinska språket höstterminen 1850, enligt Kongl. Cirkuläret den 6 Juli 1849, blef upptaget, motsvarar nu de lägre afdelningarna af ett fullständigt elementarläroverk för båda så kallade linierna. Lärjungarnes årliga antal har varit omkring 40, hvaraf 5, med den förberedelse, de erhållit under skolans då varande egenskap af Apologistskola, aflagt fullgiltig studentexamen. Lärarne äro såsom förut 3.

Folkskolorna äro 6, hvaraf 1 fast och 5 flyttbara; lärjungarnes antal är 187 och beloppet af folkskoleafgiften 326 R:dr 36 sk. Banko.

I likhet med hvad sista berättelsen omförmäler, besörjes sjukvården af 2:ne Läkare, hvaraf en på stadens och en på bergslagens stat. 2:ne Barnmorskor och 1 Veterinär-Läkare äro ock med löner försedde och i staden boende.

Fattigförsörjningen handhafves på samma sätt som sista berättelsen upp-tager. Tillståndet under år 1848—1850 inhemtas af följande tabell:

	Understödstagare.							Omkostnader. Summa Banko.		
	Ständige.				Tillfällige.		Summa.			
	Äldre.		Barn.		Man- køn.	Qvin- køn.				
	Man- køn.	Qvin- køn.	Man- køn.	Qvin- køn.						
	R:dr	s.	r.							
År 1848	9	66	6	23	3	25	132	1,947	4	7
» 1849	9	64	5	22	2	12	114	1,801	25	8
» 1850	7	68	9	34	2	30	147	2,135	39	9

Fattige vandrande, med pass försedde, undfå fortfarande på stadens be-kostnad en måltid mat, hvilket till någon del afhulpit deras bettlande i husen.

Grundskatten af den staden donerade jord utgöres uti prestationer till silf-ververket, hvilka åter utgå i malmforsling, höleverering af vissa arbetshästar och ökedagsverken.

I afseende på stadens utlagor har sedan sista berättelsen ingen förändring ägt rum. Staden är fortfarande befriad från båtsmanshåll.

Under den tid, denna berättelse omfattar, synes folkets sedlighet hvarken hafva till- eller aftagit, men några gröfre brott, såsom mord och mordbrand, hafva icke inom stadens jurisdiktion förekommit.

3:o. *Arboga.* Stadens i föregående berättelser noggrannt bestämda läge i vestligaste ändan af Mälarens segelbara vatten, omgifvet af bördiga sädesbä-rande slätter och på längre afstånd gränsande intill det på malmer rika berg-verksdistrikt, som bildar norra delen af Örebro Län, tyckes böra vara särdeles förmånligt för varuomsättning och skutfart. Så har ock förhållandet onekligen varit i forntiden, före anläggningen af Hjelmare kanal samt städerna Nora och Linde, då Arboga var hamnplats för de varor, som ifrån största delen af Örebro Län, nordvestra delen af Södermanland och vestligaste delen af Westmanland

sökte sig väg till hufvudstaden. Historien omtalar också Arboga under medeltiden och 1500-talet såsom en af rikets betydligare städer, och detta förhållande bevittnas än i dag af flera fornlemningar utom stadens nu varande bebyggda territorium. I den mån varuomsättningen blifvit ledd åt andra håll, har stadens välmåga aftynat, men under innevarande århundrade synes dock rörelsen hafva bibehållit en någorlunda jemn ståndpunkt och på de sednare tiderna suarare varit i tilltagande.

Sedan sista berättelsen afgafs hafva inga betydligare byggnader blifvit uppförda. Till begravningsplats straxt utom staden är inköpt en med vackert läge utmed än belägen vret, och är anläggningen för närvarande under arbete.

Förhållandet med folkmängden är redan omförmäldt i 2:dra §.

Rörande förhållandet med sedligheten kan förra berättelsen återopas. Stadens haken stå merendels tomma, och de brottslingar, som någon gång der intagas, äro oftast kringstrykande personer, tillhörande andra orter. Den betydliga nedsättning i arrendet för stadens krogar, som vid sista auktionen derå ägde rum, skulle kunna förklaras såsom något tecken till aftagande hos den arbetande klassen i smaken för bränvinsupande, men en sådan slutsats skulle kanhända ännu vara för tidig. Orätt vore dock att påstå, det superiet här tilltagit. För att bringa reda och ordning i krogväsendet har blifvit antaget ett reglemente för utöfning af Källare-, Spisqvarters-, Schweitzeri- och Krog-rörelse i staden. Genom detta reglemente är näringsställesnas antal i Arboga bestämdt till 1 Källare, 2 Spisqvarter, 1 Likörkammare samt 6 Krogar i staden och 1 på dess ägor.

Stadens näringsfång äro handel, handtverkerier, sjöfart, faktorirörelse och jordbruk.

Af stadens 18 burskapsägande Handlande och Köpmansenkor idka endast 8 rörelse. Dessutom finnas 2 qvinnor, som idka handel på grund af 3 § 1 mom. och 4 § i 1846 års Handelsordning. Sammanlagda bevillningsbeloppet af rörelse är för hela Handelsklassen 209 R:dr Banko.

Handtverkerier och fabriker sysselsätta 62 mästare och husbönder samt 101 gesäller, lärlingar och andra arbetare; skatten för deras rörelse utgår med 557 R:drs bevillning. Fabrikernas tillverkningsvärde är för 1850 upptaget till 16,512 R:dr Banko, hvaraf det mesta består af garfverjers och färgeriers tillverkningar och således egentligen är att hänföra till handtverksarbeten. År 1850 fanns i Arboga en snusfabrik med ringa tillverkning, som sedan blifvit nedlagd. Egentliga fabriker finnas för öfrigt icke.

Sjöfart idkas med 16 fartyg om tillhopa 585½ lästers dräktighet, deribland ett Jernångfartyg. Fartygen gå till det mesta på Stockholm, men äfven till en del på Götha kanal, Wenern och Götheborg. Varor, som från Arboga föras, äro stångjern, tackjern, gjutgods, ladugårdsprodukter, deribland mjölkkor, som i Stockholm afsättas, m. m. Återfrakter äro förnämligast spanmål och styckegods.

Faktorirörelsen sysselsätter 4 personer.

Jordbruket är här, likasom i många andra småstäder, ett hufvudsakligt näringsfång. Sjelfägande eller så kallad egendomsjord, som går i köp och salu, innehåller 421 tunnland 26 kappland åker, 422 tunnland 26 kappland äng och 113 tunnland beteshagar. Stadens skog, bestående af tvänne afskiljda parker, belägna en på norra och en på södra sidan om staden, och tillhopa innehållande 2,234 tunnland, är indelad på tomterna i mån af deras areal. Hvad som deraf kan odlas är för det mesta odladt eller nyttjas till beteshagar. Skogen är till större delen afbrukad. Den donerade delen eller så kallade Herråkersjorden är lagd i 84 lotter, deraf 4 innehafvas på lön af Borgmästaren, 1 af Rådman-kapellanen och 4 af Stadskommministern. De öfriga 75 lotterna utdelas, efter burskapsålder, bland borgerskapet. Hvarje lott består af något mer än 2 tunnland åker och 3 tunnland äng. En följd af denna styckning måste blifva att någon genomgripande förbättring i jordens skötsel icke kan tillvägabringas, ehuru i synnerhet Herråkersjordens läge på ömse sidor om ån och med jemn sluttning mot vattendraget skulle i hög grad underlätta försök i denna rigtning. Vexelbruket begagnas föga, utan det vauliga tväskiftesbruket. I anseende till jordmåneus bördighet och den ymnigare tillgång på gödningsämnen, som är en följd af närheten till staden, är jordens afkastning merendels god.

Hvad allmänna onera beträffar, återopas till alla delar förra berättelsen.

Genom de betydliga fonder, som för fattigförsörjningen blifvit af välgörande samhällsmedlemmar donerade, har staden en särdeles lättnad i detta onus, men bördan deraf är icke destomindre tryckande. Tiggeriet af stadens fattiga är dervid en obetydlighet emot det, som bedrifves af med pass försedda kringstrykande personer af alla slag. Detta onda synes vara uti jemnt tilltagande. Skaror af unga, friska och arbetsföra personer stryka omkring, hvilkas pass tydligen utmärka, att de under årtal icke egnat sig åt någon nyttig sysselsättning.

Med binäringarne för staden är förhållandet enahanda, som vid förra berättelsens afgifvande.

Stadens undervisningsverk äro fortfarande en pedagogi och en folkskola. Den förra, med 1 lärare, motsvarar ej sitt ändamål, att utgöra en lägre realskola. Afståndet från Westerås och Örebro, de närmaste städer, der större läroverk finnas, är för stort, för att de med fördel skulle kunna begagnas af obemedlade.

4:o. *Köping.* I afseende på stadens läge är här ej annat att anföra än hvad i föregående berättelser är nämnt, och rörande dess folkmängd återopas 2:dra § af denna berättelse.

Några sådana omständigheter förete sig icke i afseende på befolkningens sedlighet och kommunal-anda, att de påkalla någon ändring i det fördelaktiga omdöme, som uti sednaste berättelse derom afgafs. De vid stadens rådstufvurätt förda domböcker gifva äfven nu vid handen, att ingen bland de stadsförsamlingen egentligen tillhörande medlemmar varit under åren 1848, 1849 och 1850 tilltalad för gröfre brott. De svåraste arter af brott, som utgjort föremål för ransakning vid stadens domstol, hafva varit förfalskning, ficktjufnad och annan stöld samt snatterier, dessa samtliga förbrytelser likväl icke till något anmärkningsvärdt antal. De lagöfverträdelse, som emot några bland stadens befolkning vållat åtal, hafva inskränkt sig till fylleri och slagsmål samt mindre polisförbrytelser; och föranleda på det hela icke till återtagande af ofvan omförmälda yttrande.

Beträffande Handeln och Handtverkerierna kan äfven nu på deras idkares ekonomiska ställning tillämpas hvad i sednaste berättelsen derom yttrades, att de väl genom omtänksam hushållning bereda sina idkare en tarflig utkomst, men icke förmå att hos dem bilda något större ekonomiskt oberoende.

Fabriksrörelsen har icke vunnit någon väsentlig förkofran. Å den för tillverkning af bomullsstrumpor anlagda fabriken sysselsättas inalles 5 personer vid 4 väfstolar, och tillverkningen har år 1850 uppgått till 1,001 par bomullsstrumpor och 108 par kalsonger i sammanlagdt värde af 759 R:dr Banko. Vid 5 Färgerifabriker uppgingo samma års arbetsvärden till 4,838 R:dr 28 sk. och vid en Urfabrik till 250 R:dr Banko.

Rederi-bolaget har hvarken ökat eller minskat sin flotta. De 10 fartyg, med hvilka stadens fraktfart bedrifves, hållas fortfarande i omsorgsfullt och väl vårdadt skick, hvarföre också, i den mån vinterförrädet af vägförda bergseffekter hunnit expedieras, några bland dessa fartyg sysselsättas med befraktningen äfven åt aflägsnare hamnar, så väl i Östersjön, som på de vestra farvattnen utåt Götha kanals segelled. Rederiet sysselsätter vid seglationen 10 skeppare och 21 matroser, samt dessutom 14 personer vid sitt fartygs-varf,

der årligen reparationer sökas och, i mån af tidsåtgång för rederiets egna varfsarbeten, äfven meddelas för fartyg från andra städer.

Under år 1850 har stadens Muddrings-direktion föranstaltat, medelst den af staden ägande muddrings-machin, kontrollerande arbeten i afseende på seglationsdjupet utåt Köpings å, i följd af den derstädes år 1837 företagna och jemväl med statsbidrag understödde upprepning; och ehuru nyssnämnda åtgärder tillskyndat kassan något större utgifter än vanligt, har densamma likväl tillväxt efter det sednaste berättelsen afgafs och utgjorde vid sednaste, efter år 1850 skedda bokslut 3,372 R:dr 44 sk. 9 rst. Banko.

Vidkommande åkerbruket och boskapsskötseln på stadens område, gäller nu äfven hvad i sista berättelsen derom är yttradt. Den på stadens allmänningsskog införda trakhuggning har fortfarande lemnat nöjaktiga resultater.

Stadens undervisningsverk äro desamma som vid sista berättelsens afgifvande. Af de 151 lärjungar, tillhörande stadsförsamlingen, som sistlidet år begagnat dem, hafva 62 varit anställda i Lankasterklassen, 55 i Flickskolan och 34 handtverkslärningar samt tjenstehjon i Söndagsskolan. Dessutom är antalet af lärjungarna i Rektorsklassen i stigande.

Fattigförsörjningen påkallar alltid trägna, ofta bekymmerfulla omsorger. Enligt sednast reviderade räkenskaper, utgöra fattigvårdens penningefonder sammanlagda 8,096 R:dr 45 sk. 11½ rst. Banko. Räntan deraf, jemte afkastningen af donerad jord 17 tunne- 24½ kappland, den i Kongl. Förordningen den 25 Maj 1847 stadgade personella afgift till sitt maximibelopp samt dessutom från stadens invånare uttaxerade 12 sk. på hvarje Riksdalers bevillning efter 2:dra Art., användas till fattigförsörjningen; varande något mera än 100 R:dr Banko årligen disponerade till främmande och staden genomvandrande fattiges bespisande vid en särskild ordnad matinrättning.

Några binäringar, förtjenta att omnämnas, finnas här icke.

Krogarne äro 5 och handhafvas af ordentliga näringsidkare, hvilka icke gifvit anledning till klagan öfver derstädes åsidossatt tillbörlig ordning.

Stadens brandanstalter befinnas i ett mot deras ändamål svarande skick; och de årliga brandsynerna handhafvas med största möjliga noggrannhet.

Den i sednaste berättelsen omnämnda Pensions-inrättningen för Fabriks- och Handtverks-föreningen har kommit till stånd, enligt af Kongl. Maj:t den 11 Maj 1850 fastställt Reglemente. På likartade grunder äro äfven 2:ne andra pensionsinrättningar bragta i verksamhet, den ena inom Handelsföreningen och den andra för Skeppare-embetet.

I afseende

I afseende på detta sistnämnde torde böra särskildt uppgifvas, att, sedan vid de förhör, hvilka vid Skeppares antagande härstädes anställas inför berörde Association, i de till denna stads fraktfart hörande ämnen, blifvit föreskrifna nöjaktiga profs afläggande-jemväl i skrif- och räknekonst samt kännedom om mått, mål och vikt, så har anstalt fogats om undervisning i dessa sednare stycken under vintermånaderna, å 2:ne dagar i hvarje vecka, för sådana sjömän, hvilka icke förut äga härutinnan erforderlig insigt. För denna undervisning har tillgång förnämligast blifvit beredd genom af Rederi-bolaget välvilligt anslaget arfvode åt Läraren.

Stadens allmänna inkomster utgöras af de vid Köpings och Strömsholms vågar tillfallande vägmedel, samt de så kallade Bro- och Hamnpennningarna, hvilka inkomster för år 1850 sammanräknade uppgått till 4,307 R:dr 43 sk. 10 rst. Banko.

Westerås Slott i Landskansliet den 26 Mars 1852.

F. O. SILFVERSTOLPE.

A. W. Ahlborg.

C. M. Selling.

TABELL för Städerne inom Westmanlands Län.

[illegible]

Westerås Slott i Landskontoret den 31 December 1851.

F. O. Silfverstolpe.

C. M. Selling.

Till Berättelsen öfver Westmanlands Län för åren 1848—1850.

1850 års TABELL för Landet inom Westmanlands Län.

[illegible]

Obs. Olikheter i summan af förmedlade hemmantalet vid denna och 1847 års Tabell härröra deraf, att, på sätt anmärks och i 1848 års Jordeboksförändrings-Extrakt rättats, Redogöraren i Salbergs Fögderi uti 1847 års Extrakt upptagit summan af skattetalet till 554 $\frac{1}{10}$ i stället för rätteligen 553 $\frac{3}{5}$ mantal.

Westerås Slott i Landskontoret den 31 December 1851.

F. O. Silfverstolpe.

C. M. Selling.

Till Berättelsen öfver Westmanlands Län för åren 1848—1850